

תהש תהש
CHEŠVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Miloš Doležal.

Hřbitov amerických vojáků v severovýchodní Francii.
(K textu na stranách 14–15.)

POSLEDNÍ ZASEDÁNÍ RADY FŽO

Poslední zasedání Rady FŽO ve volebním období 2021–2024 se uskutečnilo 18. září 2024 s následujícím osmibodovým programem: 1. Kontrola posledního zápisu; 2. Informace o volbách do orgánů ŽO a FŽO 2024; 3. Financování FŽO a rozdělení daru Židovského muzea; 4. Hospodaření FŽO za 2. čtvrtletí 2024; 5. Informace o auditu Claims Conference; 6. Bezpečnost; 7. Zpráva RK FŽO; 8. Různé. V době zahájení bylo přítomno 32 členů rady ze sedmi obcí. Jednání řídil předseda FŽO Petr Papoušek.

1. Kontrola posledního zápisu. – Kontrola proběhla bez připomínek, úkoly byly splněny

2. Informace o volbách do orgánů ŽO a FŽO 2024. Předseda připomněl, že volební shromáždění FŽO bylo stanoveno na 18. prosince 2024, volby ve všech obcích proběhly nebo probíhají, poslední volební shromáždění se uskutečnilo na ŽO v Praze 1. prosince 2024.

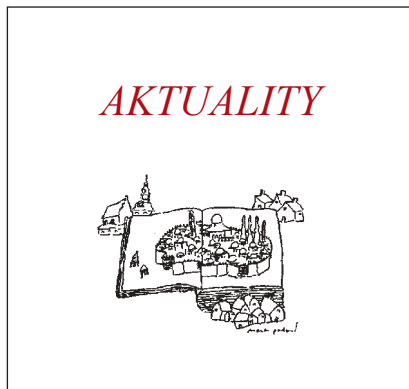
3. Financování FŽO a rozdělení daru Židovského muzea. Předseda Papoušek uvedl tři zdroje financování FŽO: příspěvek od státu, náhrady a příspěvek ŽMP. Pokud by se příspěvek rozděloval podle klíče z přechodných let, znamenalo by to přidělit 1,2 milionu korun do přidružených organizací, 7,2 milionu korun do devíti židovských obcí (každá 800 tisíc) a 8,3 milionu korun ponechat FŽO, která nebude čerpat náhrady od státu a stojí před nutností investovat do jediné komerční nemovitosti, kterou vlastní v Ústí nad Labem.

Rozdělení příspěvku projednalo prezidium FŽO a po diskusi se přiklonilo k modelu rozdělení z minulých let s částkami, jak je uvedeno výše, a doporučilo tento návrh předložit ke schválení Radě FŽO. Po diskusi a zodpovězení dotazů členů rady shromáždění přistoupilo k hlasování o návrhu prezidia na rozdělení příspěvku ŽMP na péči o židovské kulturní dědictví pro rok 2025. V době hlasování bylo přítomno 35 členů rady, 31 bylo pro, 2 se zdrželi, 0 proti.

Rada rozhodla přidělit 1 200 000 Kč do přidružených organizací, 7 200 000 Kč do devíti židovských obcí (každá 800 000 Kč) a 8 300 000 Kč (zbytek z příspěvku ŽMP) ponechat FŽO.

4. Hospodaření FŽO za 2. čtvrtletí 2024. Rozpočet je plněn podle plánu, byl projednán prezidiem, rada vzala plnění rozpočtu na vědomí.

5. Informace o auditu Claims Conference. Audit čerpání prostředků Claims

Conference proběhl v Praze za přítomnosti zástupců CC a ministerstva financí německé vlády. Kontrolovány byly veškeré organizace, které granty čerpají. Dále auditori osobně navštívili ŽO KV a ŽO Plzeň. Výsledky auditu dosud nejsou známy.

6. Bezpečnost. Zpráva o antisemitismu v roce 2023 byla vydána v srpnu. Žádosti o granty na NFOH za FŽO i židovské obce byly podány. Na rok 2025 jsou v plánu vzdělávací projekty, kurz první pomoci, vybudování týmů ochrany atd.

7. Zpráva o činnosti RK FŽO. (*Rozprava k tomuto bodu je na žádost J. Löwyho zapsána podrobně podle zvukového záznamu.*)

D. Markovič seznámil radu s šetřením RK FŽO, která se věnovala žádosti o prověření rozhodnutí představenstva ŽO Plzeň ve věcech: nepřijetí tří žadatelek o členství, nezaslání oficiálního sdělení o důvodech odmítnutí členství, posouzení, zda je nárok na zaslání písemných informací o jednání představenstva ŽO oprávněný, a stížnosti na snížení počtu volebních členů představenstva.

Pokud jde o nepřijetí žadatelek o členství, RK FŽO konstatovala, že k jejich nepřijetí došlo v souladu s platnými stanovami ŽO Plzeň, představenstvo není povinno svoje rozhodnutí žadatelkám zdůvodnit. V případě snížení počtu volebních členů představenstva shledává RK FŽO, že toto je v rozporu se Statutem FŽO a se vzorovými stanovami.

Současně RK FŽO konstatovala, že postup ŽO Plzeň odporuje současným stanovám ŽO Plzeň tak, jak RK FŽO stanov ve vztahu k jednacím řádům ŽO Plzeň a statutu FŽO interpretuje. ŽO Plzeň se ovšem s tímto výkladem neztotožňuje. Z těchto důvodů RK FŽO vyzývá Radu FŽO, aby v této věci jednoznačně rozhodla, a doporučuje úpravu Statutu FŽO tak, aby se zamezilo různým výkladům.

8. Různé. M. Lichtenstein děkuje za organizaci sbírky na Izrael. P. Gyori avizuje koncert Světlo porozumění, který se uskuteční 13. listopadu 2024 a budou na něj pozváni všichni předsedové. K. Svobodová informovala o výročí 10 let fungování projektu 10hvězd. *jd*

OBNOVA A PÉČE

V pondělí 30. září a úterý 1. října 2024 se v Akademickém konferenčním centru v Praze 1 uskutečnilo odborné kolokvium *Obnova, péče a dokumentace: Židovské hřbitovy v České republice*. Kolokvium (neboli shromáždění odborníků) se zaměřením na téma židovských hřbitovů v ČR uspořádaly ve spolupráci FŽO, Ústav dějin umění AV v ČR a The European Jewish Cemeteries Initiative. Důraz byl kladen především na ochranu, obnovu, dokumentaci a metodologii výzkumu, související s péčí o tyto židovské památky. Součástí programu byly rovněž exkurze po pražských židovských hřbitovech. *ks*

PAMÁTNÍK V TEPLICÍCH

Ve čtvrtek 3. října 2024 proběhlo slavnostní setkání u opraveného židovského památníku obětem holocaustu v Lípové ulici v Teplících. Akce se zúčastnili zástupci Židovské obce Teplice, primátor města Teplice Jiří Štábl, 1. náměstek primátora Hynek Hanza, vedoucí odboru kultury Radka Růžičková a architekt Milan Mišek. Město Teplice přispělo židovské obci na opravu památníku částkou 200 000 Kč. *ml*

OBSAH

Shromáždění
na Staroměstském náměstí 3
Komentář k Tóře 4–5
Vidět pod povrch – rozhovor s režisérem
a dramatikem M. Teplitským 6–8
Autobiografie jednoho domu 9
Kolumbova rodina – o čem vypovídá
DNA slavného mořeplavce 10–11
Lázeňský antisemitismus 12–13
Vinice s pamětí – o židovských stopách
ve francouzských Vogézách 14–15
S. J. Šmídovou o Milanu Weinerovi 16
O nové próze Terezy Boučkové 17
Oskar Kafka – motocyklista a aviatik
příbuzný slavného spisovatele 18–19
Josi Klein Halevi: K výročí útoku 20
Izrael: Válka: minusy i plusy 21
Výběr z českých médií 22
Příběhy kolem Lipí 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

Před rokem, 7. října 2023, bylo během teroristického útoku Hamásu na izraelském území zavražděno 1139 nevinných osob, z toho 815 civilistů. Tisíce lidí byly zraněny, z toho stovky vážně. Do Pásmu Gazy bylo uneseno 251 osob, včetně dětí, žen, seniorů a cizinců. Nejméně 97 nevinných unesených osob je i po roce stále drženo teroristy v podzemních tunelech v Gaze.

Federace židovských obcí v ČR a JCC Prague pořádaly v Praze na Staroměstském náměstí v pondělí 7. října 2024 od 18 hodin veřejné pietní shromáždění, nazvané Nikdy nezapomeneme, spolu a silnější, na kterém jeho účastníci uctili památku nevinných obětí, připomněli si osud stále zadržovaných rukojmích a vyjádřili podporu Izraeli v jeho boji proti teroristům a obraně židovského státu.

Hlavní projev přednesl předseda Federace židovských obcí v ČR Petr Pa-poušek:

PROJEV PŘEDSEDY FŽO

„Dobrý den, vážení přátelé, jménem židovské komunity v České republice děkuji všem, kteří jste přišli.

Minulý rok 7. října jsem v Olomouci slavil svátek Simchat Tóra společně s naší komunitou. S vypnu-

tým telefonem k nám zprávy o tom, co se děje, doléhaly pomalu a bez šoku, který se dostavil v neděli večer po skončení svátků. Příběh brutálního násilí rozpoutaný teroristy pod vedením Hamásu, podporovaný Hizballáhem, extremisty v Jemenu, Sýrii, Iráku a především Íránu, není našim příběhem. Odmítáme jejich způsob života. Sešli jsme se zde dnes, abychom si nejen připomněli události 7. října 2023, ale také se nad nimi zamysleli – den, který navždy změnil náš svět, naše srdce a naše společné dějiny. Toho temného dne byly při nepředstavitelně krutých činech vzaty životy nevinných lidí. Rodiny byly rozvráceny, komunity roztrhány a zraněny, byl zasažen celý židovský svět i ten český. Dnes se scházíme, abychom uctili památku těch, kteří již nejsou mezi námi.

Myslíme na jejich rodiny a blízké, kteří nesou tíhu této tragédie každý den,

myslíme na rukojmí stále držené v Gaze a modlíme se za jejich brzké propuštění. Uvědomujeme si však také, že bolest 7. října se nezastavila na jedné hranici. Tato tragédie se neomezuje na jednu stranu. Dnes také myslíme na všechny nevinné oběti bez ohledu na jejich národnost nebo náboženství a vyjadřujeme nejhlubší soustrast všem rodinám, které tento teroristy rozpoutaný konflikt zasáhl. V tento den nejen truchlíme, ale také víme, že je třeba udělat vše pro to, aby podobné úto-

vahu a vytrvalost. Když se zde však scházíme, připomínáme si, že naděje je silnější než strach a láska je mocnější než nenávist.

Stojíme zde společně – nejen jako jednotlivci, ale jako jedna komunita, která sdílí stejné hodnoty. V této jednotě je naše síla a naděje pro budoucnost.“

PROTI TERORISMU

Ke shromážděným promluvila rovněž velvyslankyně Státu Izrael Anna Azari, která mimo jiné uvedla: „Každý den, každý týden a každý měsíc jsou Izraelci konfrontováni s tím, že válka neprobíhá jen na jihu, ale také na severu. Sever Izraele si po celý rok nevydechl ani na jediný den. Tohle však musím zdůraznit: Izrael nebojuje proti Libanoncům. Izrael se snaží chránit sebe i Libanonce před terorismem.“

Filmař Václav Marhoul se zamyslel nad důsledky, se kterými se nyní rok po tragických událostech potýkáme: „Nepřestává mě šokovat, nako-lik tento čin vyvolal sympatie mnoha lidí. Nepřestává mě udivovat, kolik lidí se nechalo zmanipulovat Hamásem, kterému se podařilo svoji nesmiřitelnou, fanatickou a smrtelnou nenávist ke všem Židům prodat světu jako svůj národně osvobozenec-ký boj.“

Foto archiv FŽO.

STOJÍME ZDE SPOLEČNĚ

Věřejné pietní shromáždění na Staroměstském náměstí

ky neměly šanci se opakovat. Izrael bude vždy usilovat o svět bez násilí, ve kterém budou lidé žít beze strachu z teroru.

Nezapomínáme také, že boj proti terorismu není jen bojem o bezpečnost, ale také o srdce a mysl. A tento boj probíhá i u nás. Je mi smutno z množství dezinformací a cílených lží, které se čím dál tím více objevují ve většinové společnosti s cílem označit jediného viníka všeho zla – Izrael a jeho lid. Musíme odmítnout síly extremismu a rozdělení, které se nám snaží vnutit.

Dnes musíme také ocenit odolnost lidí v Izraeli i mimo něj. V měsících, které uplynuly od útoku, jsme nedovolili, aby nás ochromil strach. Uvědomujeme si, že musíme chránit ideály svobody a spravedlnosti.

Cesta, která nás čeká, není snadná. Uzdravení z takové tragédie potřebuje čas a cesta k trvalému míru vyžaduje od-

Herečka Jitka Čvančarová připomněla trauma příbuzných obětí: „Rodiny všech těch obětí, které se každý den musejí a budou muset vyrovnávat s tím, že ztratily své srdci ty vůbec nejbližší, s tím, co je vůbec nejhorší, že ztratily, že přežily své děti.“

Na závěr shromáždění přednesl vrchní zemský rabín Karol Efraim Sidon modlitbu za duše zemřelých *El male rachamim*, zazněla česká hymna v podání operní pěvkyně Dagmar Peckové a Omer Tal zazpíval hymnu izraelskou.

Pietní akci podpořila řada zástupců široké veřejnosti a mnohé organizace. Mezi ně patří i Česká biskupská konference a Ekumenická rada církví, které společně vyjádřily solidaritu s památkou obětí i s unesenými zajatci. V den tragického výročí se v 19 hodin rozezněly zvony na kostelích, kaplích a modlitebnách po celé ČR. (fžo, jd)

PROČ TÓRA NEZAČÍNÁ PRVNÍM PŘÍKAZEM

Raši klade ve svém komentáři k Tóře otázku, proč Tóra jako sbírka zákonů nezačíná prvním příkazem, který Bůh uvádí až ve Druhé knize Mojžíšově. K čemu jsou z tohoto hlediska tak důležitá vyprávění o stvoření světa a příběhy praotců Izraele až po Mojžíše, jež prvním příkazem předcházejí? *Tóru nebylo nutné začínat tím vším, říká Raši, ale příkazem „tento nový měsíc je vám prvním z měsíců roku“! Z jakého důvodu tomu tak není? Kvůli síle Božích skutků; aby Bůh pověděl svému lidu, že jim dal dědictví národů. Řeknou-li národy světa Jisraeli, vy jste lupiči, poněvadž jste okupovali země sedmi národů, řeknou jim: Celá ta země je Hospodinova, on ji stvořil a dal ji, komu chtěl; dle své vůle ji dal vám a dle své vůle vám ji zase vzal a dal ji nám.“*

Raši si byl samozřejmě vědom, že Tóra není pouze sbírka zákonů nebo příkazů, ale obsahuje smysluplné vyprávění pasáže, jež sama nazývá jako sebe samu. Mnohokrát uvádí „tóra a příkazy“ (*tora u-micvot*), jež je zapotřebí si osvojovat. Někdy dokonce mluví o „torot“, naukách v množném čísle. Raši nezpochybňuje jejich důležitost, ale zdůrazňuje, že plná realizace micvot je závislá na životě národa v jeho zemi, v „Erec Jisrael“. Jenom některé z micvot lze plnit mimo tuto zemi a v galutu, v němž je plnění micvot odtrženo od půdy vlastní země, by ztratilo smysl úplně, kdyby si je lid Izraele nepotřeboval připomínat jejich plněním, pokud to vůbec jde. Praotcům Jisraele a jejich potomstvu se Bůh zapřísahal, že jim tu zemi dá do držení, ale svůj slib splnil až za horizontem Pěti knih Tóry. Avraham, Jicchak a Jaakov v ní pouze přebývali. Totéž však postihlo i potomstvo jejich potomstva v obdobích galutu. I pro nás v galutu tak platí totéž, co pro praotce, že studujeme Tóru a plníme její příkazy. A Tóra končí těsně předtím, než dvanáct kmenů Izraele dobylo Zemi Izraele. Jestliže vyprávění pasáže o životě praotců včetně vykoupení z egyptského otroctví a putování pouští nabývají na významu jako cesta k dobytí Erec Jisrael, kde plnění příkazů Tóry nalezneme svůj svatý smysl, platí to pro lid Izraele v galutu.

Raši žil ve 12. století, v období válek o Svatou zemi mezi křesťanstvím a islámem, světovými náboženstvími, která si na ni činila nárok. Obě v zásadě uplat-

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc chešvan*, 1995.

ňovala svůj nárok podobně jako sám Izrael, jenž o tom mohl jenom mluvit, a ještě velmi obezřetně. Raši mohl zveřejnit, že ta země patří Bohu a Bůh ji vzal jiným a dal ji nám, Izraeli, jenom proto, že jak křesťanská, tak islámská teologie mohou tvrdit také: i vám ji vzal a dal ji nám! Jenomže ta světová náboženství jsou pohříchu dvě, a nikdy se proto nemohou dohodnout, které „nám“ je to správné. Izrael, žijící ve výkonu trestu za své hříchy na jejich území, byl tam nebo onde v pozici trpného pozorovatele, ale „čas oponou trhnul“, jak paradoxně praví Jan Neruda, „a změněn svět!“ Píše se rok 1948 a Organizace spojených národů rozhoduje hlasováním o rozdělení Palestiny mezi Araby a Židy. Od té doby můžeme mluvit o své zemi jako o naší a také tak činíme, a dokonce o ni vedeme válku, abychom ji pro sebe uhájili.

Když Raši říkal, že *celá ta země je Hospodinova, on ji stvořil a dal ji, komu chtěl, dle své vůle ji dal vám a dle své vůle vám ji zase vzal a dal ji nám*, nechal si v katolické Francii pro sebe, že národy,

jimž Bůh jejich zemi vzal a dal ji nám, nebyli jen starověcí Kenaáci atd., ale blízcí příbuzní lidu Jisraele, Jišmael, praotec Arabů, starší syn Avrahamův, a Esáv, respektive Edom, starší syn Jicchakův a dvojče Jaakova-Jisraele. Podle práva prvorozenství se mohli ucházet o prvorozenství a nárok na Erec Jisrael, ale Bůh jim podle Tóry tuto zemi odepřel a dal ji Jaakovovi a jeho potomstvu, tj. nám. Práva hlásit se o dědictví Avrahama a Jicchaka pozbyli právě ve vyprávěcích pasážích Tóry. Bez nich by vznik a pád království Izraele měly stejnou hodnotu jako vznik a zánik jiných říší, tedy žádnou.

Vrátíme-li se k prvním příkazem, který Raši necitoval ani celý, zjistíme, že se týká přípravy na „pesach Micrajim“. Bez určení novu měsíce nisán jako prvního měsíce roku Jisraele by nebylo možné určit desátý den téhož měsíce, kdy měla každá hlava rodiny vybrat ze stáda pesachovou oběť, jednoročního beránka nebo kůzle, který byl zařiznut v předvečer východu z Egypta a upečen a jeden s macesy a hořkými bylinami v izraelských domech v noci za úplňku 15. nisánu, kdy Bůh procházel Egyptem a zabíjel všechny egyptské prvorozené, aby ráno vyvedl zástupy lidu Jisraele ke svobodě. Byla to svoboda, upevněná zákonem, který byl a mohl být na příkaz Hospodinův realizován dobytím a osídlením Erec Jisrael. Tím mohlo být dosaženo samotného smyslu stvoření: král Izraele by vybudoval v Jeruzalémě Stvořiteli a udržovateli světa příbytek, kde by byl uctíván všemi národy, ale stalo se to jenom částečně. Chrám vybudoval král Šlomo, syn Davidův, ale hned po jeho smrti se Davidova říše rozpadla na dva státy a proces destrukce Davidova království pokračoval několik set let. Co následovalo, včetně zničení a obnovení Chrámu a státnosti, bylo opět jen pár set let dlouhou epizodou.

Galut je v Tóře ohlášen ve dvou pasážích „tochachot“, výstrah, nebude-li Boží lid věrný Bohu a fakticky vypoví smlouvu, již s ním uzavřel Bůh Izraele na Sinaji. Tím končí a vrcholí Tóra, tentokrát již nikoli jako výstraha před opakováním zra- dy, již se Boží lid dopustil na svém Bohu a vydláždil si dějinami cestu podle volby, před kterou byl varován, ale proroc- tvím o neodvratných „posledních dnech“, kdy konečně pozná, odkud přichází záchrana. Měli bychom to mít na mysli právě v těchto dnech, kdy dost možná čteme pro- cectví Tóry očima, které vidí i události, vedoucí k jejímu naplnění. **EFRAIM K. SIDON**

ODVAHA ŽÍT V NEJISTOTĚ**Noach (1M 6,9–11,32)**

V mládí jsem měl tu čest studovat s jedním z největších rabínských učenců naší doby, rabínem Dr. Nachumem Rabino-vitchem (1928–2020). Vzpomínám na jeho výklad k paraše Noach, kdy citoval jeden pozoruhodný midraš. Jedná se o komentář k Hospodinovým slovům, kdy Bůh řekl Noachovi: „Vyjdi z té schrány, ty, s tebou tvá žena a tví synové a ženy tvých synů.“ (1M 8,16) K tomu midraš říká: *Noach si řekl: Když jsem do archy vstoupil se svolením Božím, mohu ji opustit bez jeho svolení? A Svatý, budiž požehnan, mu pravil: Čekáš na povolení? V tom případě ti ho dávám, neboť je řečeno: Pak Hospodin promluvil k Noachovi: Vyjdi z té schrány... Midraš dodává: Řekl rabi Juda bar Ilaj: Kdybych tam byl já, vyrazil bych dveře schrány a sám bych vyšel ven. Rabi Rabinovitch z toho vyvodil jediný možný závěr: Když se jedná o to, znovu vybudovat rozbitý svět, nečekejme na povolení. Bůh nám ho dává. Očekává, že začneme sami.*

Je to součást staré tradice, již zmiňuje Raši a která tvoří základ toho, proč rabínští učenci vnímají zrod židovského národa, nikoli Noachem, ale Abrahamem. O Noachovi Tóra říká, že se „procházel s Bohem“ (1M 6,9), zatímco Abrahamovi Hospodin řekl: „... procházej se před mou tváří.“ (1M 17,1) Tehdy jsem pochopil, že se jedná o zásadní součást judaismu: mít odvahu dělat něco nového, vybrat si neprobádanou cestu, vydat se do neznáma. Takto se zachovali Abrahama se Sárrou, když opustili svůj domov, to učinili Izraelité, když vyrazili do pouště.

Jakkoli se moderní Židé odvrátili od své víry, prastarý reflex si uchovali. Jak jinak si vysvětlit fenomén, že tolik židovských hlav se v Evropě a v USA stalo průkopníky v tolika možných oblastech: Einstein ve fyzice, Mahler a Schönberg v hudbě, Lévi-Strauss v antropologii, Freud v psychoterapii a psychoanalýze, Viktor Frankl v logoterapii, celá plejáda osobností v inovativní ekonomii (od Davida Ricarda po Daniela Kahnemana a Amose Tverského) a další a další v nej-různějších oborech. A stejnou odvahu měli první sionisté i Theodor Herzl.

Ne všechny vynálezy jsou prospěšné, některé mohou vést k destrukci. Ale princip „jít před Hospodinem“, plnit jeho přání, aby ten, koho stvořil, byl sám kreativní, je právě to, co činí judaismus jedinečným.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách listopad 2024 chešvan 5785****Staronová synagoga**

27. 10. neděle	<i>konec letního času – přechod na středoevropský čas</i>	
1. 11. pátek	1. den Roš chodeš chešvan	začátek šabatu 16.20 hodin
5. 11. sobota	ŠABAT 2. DEN ROŠ CHODEŠ NOACH 1M 6,9–11,32	
	mf: 4M 28,9–11,32	
	hf: Iz 66,1–24	konec šabatu 17.27 hodin
8. 11. pátek		začátek šabatu 16.09 hodin
12. 11. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27	
	hf: Iz 40,27–41,16	konec šabatu 17.17 hodin
15. 11. pátek		začátek šabatu 15.59 hodin
16. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–37	
	hf: 2Kr 4,1–37	konec šabatu 17.09 hodin
22. 11. pátek		začátek šabatu 15.51 hodin
23. 11. sobota	CHAJEJ SARA 1M 23,1–25,18	
	hf: 1Kr 1,1–31	konec šabatu 17.02 hodin
29. 11. pátek		začátek šabatu 15.46 hodin
30. 11. sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ TOLDOT 1M 25,19–28,9	
	hf: 1S 20,18–42	konec šabatu 16.58 hodin
1. 12. neděle	1. den Roš chodeš kislev	
2. 12. pondělí	2. den Roš chodeš kislev	
5. 12. čtvrtek	<i>Veten tal umatar</i>	
6. 12. pátek		začátek šabatu 15.43 hodin
7. 12. sobota	VAJECE 1M 28,10–32,3	
	hf: Oz 12,13–14,10	konec šabatu 16.57 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

Šacharit v pondělí a ve čtvrtek v 7.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (po 12.30 hodin).

1. 11. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	16.20 hodin
8. 11. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	16.09 hodin
15. 11. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.59 hodin
22. 11. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.51 hodin
29. 11. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.46 hodin
6. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.42 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

15. 11. pátek	kabalat šabat – šabat olami	15.59 hodin
---------------	-----------------------------	-------------

PIETNÍ AKT K 84. VÝROČÍ TRAGÉDIE LODI PATRIA
se bude konat v neděli 24. listopadu 2024 v 11.00 hodin
na Novém židovském hřbitově v Praze.

VIDĚT POD POVRCH

Rozhovor s režisérem a dramatikem Michaelem Teplitským

Divadelní režisér, herec, dramatik a umělecký ředitel MICHAEL TEPLITSKY se narodil roku 1968 v židovské rodině v Baku, od dětství se zajímal o divadlo. Vystudoval Ruský státní institut múzických umění v Petrohradu (tehdejší Leningradu), roku 1990 odjel do Izraele. Tam nejprve hrál v různých divadlech (mj. v Národním divadle Habima), čtyři roky vedl ruský soubor v Ašdodu. Roku 1996 s kolegy a přáteli z bývalého Sovětského svazu založil v Tel Avivu studiovou scénu Malenky Theatre (MT), divadlo, které se díky originální režii a skvělým hereckým výkonům postupně vypracovalo na jeden z nejzajímavějších, kritickou i diváky ceněných souborů v Izraeli.

Na repertoáru má klasické hry (například W. Shakespeara), adaptace literárních děl (Camusova Cizince, Dostojevského Zločin a trest, Posledního démona od I. B. Singera či Amok od Stefana Zweiga atd.), ve spolupráci s ND Habima uvedl Teplitsky svou autorskou hru o zakladateli tohoto souboru, rodáku z Biahystoku Nachumu Zemachovi. MT hraje i moderní hry současných autorů, mezi nimi drama Shapira od Karola E. Sidona. Právě s ním vystoupil v říjnu v pražském Švandově divadle. Při této příležitosti jsme režiséra hry požádali o rozhovor:

Pane Teplitsky, vaše příjmení upomíná na město Teplice. Máte střeoevropské kořeny?

Tady mi všichni říkají, že musím být z Teplice, ale nevím o tom. Naše rodina je původně z Ukrajiny, z Dněpropetrovska, kde žila až do občanské války v roce 1917. Po strašném pogromu se všichni odstěhovali do Ázerbájdžánu, do Baku. Byl to sice také už Sovětský svaz, ale žilo se tam úplně jinak, klidně. Bydleli jsme v centru města, ve staré části, která svou architekturou připomíná Prahu, takže Praha mi připomíná dětství.

V Ázerbájdžánu našlo útočiště více židovských rodin?

Žila tam spousta Židů, dodnes čítá komunita na 8000 lidí. Dříve to bylo na 60 tisíc Židů. V Baku existovala aškenázská komunita a komunita kavkazských (horských) Židů, gruzínská obec a malá kurdská obec, jejíž členové mluvili aramejsky;

stálo tam několik synagog. Sovětskou vládu přečkaly dvě. My jsme sdíleli synagogu s gruzínskými Židy, do druhého templu chodili kavkazští Židé.

Když jste chodili do synagogy, neměli jste pak problémy?

Ne. Babička se bála, ale já jsem chodil s kamarády od třinácti let. Ne že bych byl tolik zbožný, ale považoval jsem to za projev protisovětského odporu. Babička nám vždycky říkala, že nás vyfotografují a snímky pošlou na KGB, že nám to zničí život. Měli jsme doma modlitební knihy i knížky v hebrejštině a v jidiš, ale rozhodně nebyly na očích, tehdy se vše spíš skrý-

V Praze na podzim 2024. Foto am.

valo. Prarodiče pocházeli z tradičních rodin, dědeček se v mládí učil v ješivě.

Musím zdůraznit, že v Baku panovala celkem tolerantní atmosféra, žila tam spousta národností, pamatuji se, že k nám chodili Židé tací a onací, Ázerbájdžánci, Arméni, Gruzínci... Prarodiče mluvili doma jidiš, což jsem se bohužel nenaučil, neumím ani ázerbájdžánsky, od dětství jsem mluvil jenom rusky.

V Baku jsem nebyl třicet let, ale domnívám se, že i přes konflikty s Armény jsou tam lidé k jiným národnostem stále poměrně tolerantní.

Jak jste se začal zajímat o divadlo?

O divadlo se nejprve začal zajímat starší bratr, a když šel do divadla on, šel jsem i já, bylo mi dvanáct let. Tehdejší Státní divadlo mladých diváků, které dodnes funguje, vedl Semjon Steinberg. Z jeho souboru vyšlo mnoho herců i divadelních kritiků. Začal jsem tam hrát, brzy jsem dostával hlavní role a objevil jsem se i v ruské televizi. Problém byl v tom, že jsem byl

hrozně tlustý, všichni mi říkali: „Máš talent, ale jsi jako koule.“

Jak jste to řešil?

Když jsem roku 1985 nastupoval na divadelní akademii v Leningradu, ztratil jsem všechny peníze. Máma a babička zůstaly v Baku, takže jsem zhubnul raz dva.

Byla vaše divadelní studia ještě ovlivněná ideologií?

Už málo. Roku 1985 nastoupil do čela strany Michail Gorbačov, pomalu se rozjížděla perestrojka. Učil jsem se herectví a vedl mě skvělý pedagog Koragovskij, byl to opravdu mistr. Po roce a půl jsem musel na dva roky na vojnu, tak to tehdy chodilo. Strávil jsem ji v Moskvě jako dělník na stavbě (armáda tak využívala branče), a pak jsem se vrátil do Leningradu.

Jednou tam přijeli vedoucí izraelské divadelní akademie a řekli mi, přijed' do Izraele. Rozhodl jsem se, že pojedu.

Začal jsem studovat v akademii Bejt Cvi v Ramat Ganu, přitom jsem se učil ivrit. Rok jsme v ivrit hráli nejrůznější představení, což považuji za skvělý způsob, jak se naučit jazyk. Vedla nás spousta učitelů, kteří pocházeli z Ruska, židovských studentů z Ruska tam tolik nebylo.

Jak se tato škola lišila od ruské akademie múzických umění?

Výrazně. V Izraeli nebylo divadlo s takovou tradicí jako v Rusku. Člověku se ruské divadlo nemusí líbit, ale je na světové úrovni. Mě ale vždycky zajímalo židovské divadlo, což mi poněkud překvapivě vmlouvali moji učitelé. Vždycky řekli: „Jsem taky Žid/Židovka, ale“ – a pak spustili, že v Izraeli nestojí divadlo za moc, nemá vysokou úroveň, a doporučovali mi, abych ze země odjel – čistě kvůli divadlu – a pracoval v Německu.

Říkal jsem jim, že se chci zabývat židovským divadlem, a na to namítali, že nic takového stejně neexistuje. Navíc, jaký by mělo smysl dělat židovské divadlo v Izraeli, kde jsou všichni Židé? Každé divadlo je tam logicky židovské... Má židovské herce, dramaturgy, režiséry...

A existuje židovské divadlo?

To je složitá otázka. Určitě existuje, stejně jako existuje židovská literatura nebo hudba, ale co to je? Existovalo jidiš divadlo, existuje izraelské divadlo. Vždycky jsem se zabýval židovskými texty a určitě v tom

hrálo velkou roli antikomunistické cítění. Nevím, jak to bylo za komunismu v Československu, ale v Sovětském svazu jsme v televizi neslyšeli slovo Žid, nikdy se o židovské historii veřejně nemluvalo a současně jsme museli mít v občanském průkazu zvláštní razítko.

Zažil jste osobně antisemitismus?

Osobně ne, ale pamatuji se, že za perestrojky bylo hodně aktivní ruské nacionální

Othello jako věčný cizinec.

sdužení Pamjat'. A Židé se opravdu báli pogromů, moje teta v Moskvě umírala strachy. Taky jsem tomu podlehl a spal jsem se sekerou pod polštářem.

Vraťme se do Izraele.

Začal jsem působit jako herec v izraelských divadlech, v Habimě, v Kameri, pak jsem jel roku 1995 do Düsseldorfu, kde jsme v rámci projektu Evropského divadla, United Europe, hráli *Sen noci svatojánské*. Byli jsme herci různých národností a každý mluvil svou řečí. Bylo to krásné představení. Pak jsem se vrátil do Habimy, hrál také v jidiš divadle (trochu jidiš přece jen umím), a pak jsme nakonec, roku 1996, založili s několika kolegy a s přáteli Malenky Theatre. Chtěli jsme dělat židovské divadlo, ale jinak, než se dělalo divadlo v Izraeli.

A v čem byl rozdíl?

Nechtěli jsme dělat komerční divadlo. Existují různé izraelské soubory, ale většinou se jedná o americký typ divadla. Hodně mu záleží na diváckém úspěchu, hlavní je, aby měly návštěvnost. Nezanedbatelnou roli sehrál i fakt, že jsme z východní Evropy a hrajeme trochu jinak, intuitivně. V začátcích nás bylo málo. Já jsem jednak hrál a jednak se staral o organizaci, postupně jsem ale pochopil, že bych chtěl hlavně režirovat.

Snil jsem o židovském divadle, které navazuje svým režijním a hereckým pojetím na kvalitní a zajímavé jidiš divadlo, jehož vývoj přerval holokaust. Zdůrazňuji kvalitní, protože jidiš soubory hrály zpočátku i hodně jednoduché kusy.

Myslím, že v Izraeli vzniká skvělá literatura, hraje se vynikající hudba, ale divadlo ještě tak dobré není. Je vnímáno spíše jako zábava, oddych, ne jako něco, co by nutilo lidi přemýšlet, klást si otázky, vidět pod povrch. Ale to by právě podle mě dobré divadlo dělat mělo.

V Praze vystupoval roku 1911 jidiš soubor ze Lvova, který sledoval Franz Kafka a nesmírně ho zaujal.

Tomuhle přesně rozumím. Jednou přijel do Baku z Moskvy hodně špatný soubor, ale hráli jidiš, což bylo tehdy něco nesmírně vzácného. Šli jsme na něj s tátou. Bylo mi jasné, že to představení není dobré, ale stejně to pro mě bylo jako zjevení, něčím mě to oslovilo. Pak přijel další soubor, a ten už byl kvalitní, hlediště bylo úplně plné...

Mám pocit, že pro Kafku se to divadlo jevilo jako nástroj pochopení židovství. Cítím to také tak. Znáte jeho *Dopis otcí*, co mu vyčítal ohledně židovství, měl pocit, že otcův vztah k židovství je chladný, čistě formální. Hledal něco jiného, něco skutečného a přineslo mu to jidiš divadlo! I pro mě bylo divadlo v jidiš něco pravého. Je to moje kultura, kterou už neznám, ale někde nějak existuje. Myslím, že když přijeli do Prahy herci ze Lvova, Jicchak Löwy a ostatní, že to nebyli nijak skvělí herci. Ale pro Kafku měli jiný význam než jen divadelní...

Ruští Židé, vítejte v Izraeli! Z inscenace *Příběh a půl*.

Hodně tento soubor chválil.

V Národní knihovně našli malý zápisník Maxe Broda, v něm popisuje, kam s Kafkou chodili. Na jidiš divadlo ho pozval Brod, Kafku by to možná nenapadlo. Zajímavé je, že když spolu chodili do pražského Německého divadla, byl Kafka velice přísný divák. Já si nemyslím, že to jidiš divadlo ze Lvova mělo lepší uměleckou úroveň než německý soubor, ale zaujalo ho něčím jiným, dokonce pronesl na židovské obci přednášku o jidiš divadle.

Říkal jste, že byste na tohle téma chtěl napsat hru.

Už ji píšu a doufám, že ji budou moci vidět

i čeští diváci. Je úžasné, že se v Praze na Starém Městě zachovalo místo, kde lvovští jidiš herci hráli, tehdy to byla kavárna Savoy, dnes je to hostinec Katr na rohu Věžeňské ulice.

V představení vašeho souboru v Praze, ve hře *Shapira*, mě zaujala neuvěřitelná energie herců, nejen v gestech, v hlase, ale třeba i ve tváři, ve výrazu očí...

Tahle energie, emocionalita, vášně je nám vlastní. Když jsme přijeli do Itálie s představením *Kontrabas*, adaptací novely Patricka Süskinda, pojatým jako one man show (to jsem ještě hrál), ptali se nás italští novináři na mou výraznou gestikulaci. Řekl jsem: „Nemůžeme jinak, to je naše povaha.“ Ale nesmí to být laciné, kýčovitě, musí to být opravdu prožitě.

V repertoáru máte i *Othella*. Co lze v této tragédii považovat za židovské téma?

Othello byl jiný. Byl cizincem mezi Evropany a jako cizí se i cítil. Jeho příběh dokazuje, že můžeš být generál, prezident země, ale současně jsi stále cizinec, a tak s tebou také zacházejí. A to je podle mě navýsost židovské téma! Stejně pocity jsem zažíval od dětství.

Mohl byste říct pár slov o vaší inscenaci o integraci ruských Židů v Izraeli?

Dlouhá léta jsme o integraci ruských Židů, kteří přišli do Izraele na počátku 90. let, o naší alije, nemluvili. Potom jsme si uvědomili, že to není správné, že by se o těchto zkušenostech hovořit mělo. Rozhodli jsme se připravit projekt *Kontejner*, protože všichni ruští Židé přijížděli a měli věci v kontejnerech. Přivázeli si věci, které byly v Sovětském svazu vzácné, jako třeba toaletní papír nebo tlusté kabáty, a spoustu dalších v Izraeli už nepotřebných kramů. Při práci na tomto projektu jsme narazili na autentické příběhy lidí, kteří přijeli jako děti. Říkal jsem jim „kufry“, rodiče měli jeden, dva, tři kufry a dítě popadli také jako kufr. Byli mladší než já, jejich osud byl jiný, někdy tragický.

Příběh emigrantů...

Ano. Kamarádi zůstali v Rusku, v Rusku je brali jako Židy a v Izraeli, v židovském státě, je začali brát jako Rusy; neuměli jazyk, ve škole se jim proto posmívali. Jejich rodiče, kteří byli v Rusku skvělí odborníci, teď pracovali v továrně nebo třeba zametali ulice. Nakonec se ukázalo, že tahle generace je v Izraeli velmi úspěšná. Ale začátky měla těžké...

Uvědomte si, že těch lidí přišlo strašně moc, kolem milionu. Nebylo lehké se o ně postarat, to je jasné, nikdo to neměl jednoduché. Emigrace je nesmírně těžká, náročná situace. V představení *Příběh a půl* zazní například skutečná zkušenost dívky, jejíž otec emigraci nezvládl a spáchal sebevraždu. Někteří diváci při hře plakali, prožívali znovu svá traumata, ale to, že je viděli, jim snad i pomohlo. Byla to svého druhu terapie...

Telavivské premiéry hry *Shapira* se zúčastnil i její autor.

Jak vy jste prožíval příchod do Izraele?

Mám teorii desetiletí: trvá deset let, než se v nové zemi člověk etabluje. Bylo to deset let, kdy bych byl v Petrohradu už asi úspěšný, ale v Izraeli jsem začínal od nuly. Jako herec jsem nebyl úplně použitelný, mám sice malý, ale přece jen přízvuk a nejdná se jen o přízvuk, je to způsob hraní, mentalita.

Váš Malenky Theatre hrál rusky a ivrit. Trvá tato bilingvnost?

Ne, teď už hrajeme jen v ivrit. I když: připravujeme projekt, který bude jak v ivrit, tak v ruštině, a jmenuje se *7. 10.* Jeden náš kolega, Ilja Domanov, který současně pomáhá v nemocnici, napsal hru o svých zkušenostech po teroristickém útoku. Je to hrozně bolestné téma, ale myslím si, že bychom tu hru měli připravit a měli bychom ji prezentovat v zahraničí. Protože lidé nechápou, jak žijeme. Nemohou ani chápat, jak vypadá život za věčného, roky trvajícího nebezpečí raketových útoků, že naše děti si na to zvykly, berou to jako něco běžného.

Zatím jsme udělali scénické čtení na Zommu a řada lidí mi pak řekla, že se poprvé zamysleli nad tím, jak to v Izraeli chodí. Máme samozřejmě normální život, krásné kavárny, muzea, galerie, školy, ale současně hrozí věčné nebezpečí. Do Prahy se

mnou přijela moje mladší dcera, je jí devatenáct, a zpočátku ji tu děsily zvuky sirén nebo náhlý rámus aut – u nás to vždycky znamená ohrožení. Jsem zvyklý neustále sledovat lidi kolem sebe, být ve střehu...

Ze scénického čtení tedy vznikne hra.

Uvidíme, zda z toho opravdu vznikne hra. Jedna kolegyně mi už řekla, že to dělat nemůže, že to, co se stalo, pro ni bylo tak hrozné, že nemůže spát ani jíst, že se bojí o své dítě, a v takovém divadle hrát nebude. Takže pořád váhám, tématu se bojím, ale myslím, že bychom to udělat měli.

Reagovali jste na Putinovu agresi na Ukrajině?

Připravili jsme u nás v divadle několik večerů *Stand with Ukraine*, četli jsme krátké hry, které teď během války napsali Ukrajinci. Byly to silné večery. A podíli jsme se na humanitárních akcích.

Jako režisér se bojím příliš aktuálních témat, za pandemie jsem nechtěl dělat divadlo o pandemii. Vlastně nejaktuálnější hra se týkala těch ruských emigrantů.

Existuje v Izraeli ještě ruský kulturní fenomén, nebo už se vytratil?

Myslím, že už tak silný není. Když chcete v Izraeli žít, pracovat, učit se, musíte umět jazyk, ivrit. To, co se neodehrává v ivrit, je spíše ghetto, sekta. Asi ještě existují městské čtvrti, v nichž žijí lidé, většinou starší, kteří neumějí ivrit, nejen Rusové, ale i jiné národnosti. V Ašdodu jsem vedl i divadlo v ruštině. Nikdo z mých kolegů a přátel o tom nevěděl, i když jsem tam strávil čtyři roky.

Dříve jste do Ruska jezdil. Jste v kontaktu s divadelními kolegy?

Naposledy jsem tam byl roku 2019, od té doby ne. Nemohu. S některými kolegy, herci a režiséry jsem v kontaktu, a nemají to lehké. Nechci je soudit, zůstávají v Rusku, protože se bojí, protože nemají jinou možnost. Hercům se těžko odjíždí.

Vědí, že Rusko je agresor, nemají o režimu iluze. Je to jako v dobách Sovětského svazu a zřejmě ještě horší, lidi se musejí podřít a dávat najevo podporu režimu, nebo za sebemenší, i vykonstruovaný náznak dostávají dlouhé tresty.

V září poslaly ruské soudy na šest let do vězení režiséru Žeňu Berkovič a dramatičku Světlanu Petrijčuk za divadelní hru *Finist. Jasný sokol*. Je to moderní kus na starý pohádkový motiv a neobsahuje ani náznak terorismu, za jehož propagaci byly ženy odsouzeny, je to spíše psychologické drama.

Jak jste pro své divadlo objevil Sidonovu hru *Shapira*?

Při jedné ze svých cest do České republiky jsem se seznámil s vaším vrchním rabinem a současně dramatikem, toto spojení mě zaujalo, v Izraeli nikdo takový není. Okamžitě jsme si porozuměli, spřátelili jsme se a on mi navrhl tuto hru. Objednali jsme její překlad do ivrit, výtečně to udělal Pe'er Friedmann. Před šesti lety jsme ji uvedli jako scénické čtení. Mně se moc líbila, ale museli jsme počkat řadu let, než jsme *Shapiru* mohli hrát, a to už ve svém vlastním divadle.

Čím je podle vás *Shapira* aktuální? A jaký ohlas měla v Izraeli?

Hru jsme začali zkoušet ještě před útokem loňského 7. října. Někteří kolegové ji považovali za dnes už trochu zastaralý příběh o člověku, který chce být součástí vysoké třídy, ale pro ostatní vždycky zůstane Židem, a tudíž podezřelým podvodníkem. O *Shapirovi* by se ale dalo mluvit dlouho, jsou tam i mnohá další témata, vztah otce a dcery, manžela a manželky, iluze a sebeobelhávání...

Shapira ve Švandově divadle v Praze.

Každopádně po 7. říjnu a vlně protizraelských a antisemitských demonstrací v západní Evropě, v Londýně, v Paříži, v Berlíně, už o tom, že by její hlavní téma bylo zastaralé, nikdo nemluví. Všichni ji vnímáme ji – bohužel – jako velice aktuální drama.

V této souvislosti musím vyjádřit naši vděčnost Čechům za jejich podporu. Jste opravdu světlý bod v Evropě, moc vám za to děkuji.

ALICE MARXOVÁ
Foto: archiv Malenky Theatre

FILM, ROMÁN A OSUD

Autobiografie jednoho pařížského domu

Režisérka a spisovatelka Ruth Zylbermanová jezdí do Česka docela často. Natáčela tu s některými disidenty část dokumentárního filmu *Disidenti. Tvůrci svobody* (2009) a naposledy dokument *Praha 1952: Proces s Rudolfem Slánským* (2021). V roce 2017 natočila celovečerní dokumentární film *Děti z ulice Saint-Maur č. 209, 10. pařížský okrsek*, který se stal výchozím bodem pro její knihu, jež nedávno vyšla v českém překladu.

FILM

Film vypráví o osudech židovských obyvatel jednoho pařížského činžáku za nacistické okupace. Dobrá polovina z nich byla roku 1942 zatčena a deportována, jiní o něco později, ale několik dětí přežilo ukrytých – dokonce i v onom domě. A režisérka se soustředí právě na několik tehdejších židovských dětí. Zvolila originální a přínosnou formu, kdy část filmu sledujeme záběry interiérů a exteriérů budovy, tak aby divák mohl až fyzicky pocítit onu dobu. Na fasády a chodby promítá fotografie tehdejších obyvatel, ale také útržky dobových filmů. Sama vstupuje do děje vlastním komentářem mimo obraz, ale také ji vidíme před kamerou spolu s pamětníky. Vypovídají ale i dvě nežidovské děti – nyní již staré pamětnice dramatických událostí. Samozřejmě mnozí si své rodiče už sotva pamatují, protože je tehdy viděli naposled. Režisérka jim ukazuje plány a nákresy budov, pamětníky ponouká, aby na stole vystavěli miniaturní byty i s modýlky nábytku a jiného inventáře, tak jak si to pamatují. Aktéry často sledujeme, jak krácejí budovou a vzpomínají nebo naopak si žalostně nevzpomínají skoro na nic. Ale všichni jsou konfrontováni s prostory, jako by tu nacházeli stíny dávných událostí a životů. Autorka přeživší též konfrontuje s dobovými dokumenty a fotografiemi, které se přímo týkají jich samotných. Kamera ukazuje okamžité emoce přímo ve tvářích živých postav. Film je až dramaticky vystavěn a dává nám bolestně pocítit, jaké to tehdy bylo, a snad i vede k zamyšlení,

co bychom dělali na jejich místě. Jedním z nejsilnějších okamžiků je závěr filmu, kdy se na dvorku rozsáhlého domu sejdou aktéři filmu a desítky jejich potomků. Film byl sice promítnut ve francouzském institutu, ale Česká televize ho bohužel neuvedla.

ROMÁN

Knihou *209 rue Saint-Maur, Paris X^e. Autobiographie d'un immeuble*, napsaná na základě scénáře a filmu z roku 2017 a vydaná v jednom z předních francouzských nakladatelství Éditions du Seuil v roce 2021, zachycuje do velkých podrobností, jak autorka shromažďovala materiál k filmu

a jak ho potom pozvolna přetvářela v román, kterým kniha de facto je. Využívá možností, které jí na rozdíl od filmových záběrů psaný text poskytuje, a zaznamenává skoro detektivní práci při vyhledávání a kontaktování bývalých, vesměs židovských obyvatel domu v ulici Saint-Maur v desátém pařížském obvodu a rekonstrukci jejich životů, poznamenaných okupací Francie a následnými deportacemi francouzských Židů v letech 1942–1945. Nejedná se o neosobní přístup dokumentaristy; autorka, stejně jako většina osob, s nimiž se v knize setkáme, pochází z rodiny polských Židů, kteří emigrovali z Polska do Francie, a příběhy, o kterých píše, jsou zároveň i jejím příběhem, přestože se narodila dlouho po všech těch událostech v roce 1971.

Je pozoruhodné, co všechno se můžeme skrze příběh jednoho domu dozvědět nejen o lidech, kteří v něm doufali najít domov a bezpečnější život, ale i o historii, která ten dům mýjela od jeho postavení až po současnost. V tom hledání domova nebo alespoň jeho iluze, kterou nemilosrdně rozdrtily deportace

do koncentračních táborů, je Ruth Zylbermanová s bývalými nájemníky pařížského činžáku na stejné lodi, i když jí nic takového osobně nepotkalo. V úporném, a přesto citlivém ohledávání toho, co zbylo přeživším ze zmařeného dětství, je obsažena i její rodová zkušenost, vlastní lidem, kterým je v podstatě upíráno právo na domov. V knize o tom píše:

„Když jsem později četla autobiografická vyprávění Osipa Mandelštama (*Hluk času*), Stefana Zweiga (*Svět včerejška. Vzpomínky jednoho Evropana*) a Waltera Benjamina (*Jednosměrná ulice*), která všechna pocházejí zhruba ze stejné doby, zaujaly mě jejich zároveň pobavené i nelitostné popisy rodných domů v Petrohradu, Vídni a Berlíně... Toto měšťanstvo, v tomto případě židovské, jež se obklopilo nadmíru solidním a nadmíru nudným nábytkem jako hradbou, která měla přetrvat a odolávat plynutí času, rozprášily i s jeho nábytkem války a revoluce, jako kdyby nežilo v kamenných domech, ale ve slaměných chatrčích. Všechny tři děti, vychované uprostřed této materiální aspirace na stabilitu a kontinuitu byly později pronásledovány, připraveny o majetek a vyhnány do exilu a dvě z nich, Mandelštam a Benjamin, dokonce zemřely bez střechy nad hlavou.“

OSUD

Osud židovských nájemníků z pařížské ulice Saint-Maur, o kterém vypráví *Autobiografie jednoho pařížského domu*, jak se právě vydaný český překlad knihy Ruth Zylbermanové jmenuje, se od osudu tří velkých židovských spisovatelů v tom podstatném vlastně neliší. Jen se odehrál uprostřed mnohem skromnějšího nábytku a v jiných materiálních podmínkách. Ale i o to je, a většinu z nich i o život, pronásledovatelé připravili. **mb, jd**

Ruth Zylbermanová. Foto Marek Bouda.

Ruth Zylbermanová: *Autobiografie jednoho pařížského domu. Příběhy, osudy a deportace 1942–1945*. Vydalo nakladatelství Maraton v roce 2024, přeložil Jan Petříček, 358 stran, měkká vazba. Doporučená cena 448 Kč.

KOLUMBOVA RODINA

Španělští vědci prozkoumali DNA slavného mořeplavce

Dne 12. října, v den státního svátku Španělska, který připomíná Kolumbův příchod do Ameriky, se španělští televizní diváci v hlavním vysílacím čase dozvěděli vzrušující zprávu. José Antonio Lorente, profesor soudního lékařství na Granadské univerzitě, a Marcial Castro, historik a učitel na státní škole, oznámili výsledky studie, kterou se zabývali přes dvacet let: Kryštof Kolumbus se nenarodil ve středostavovské rodině řemeslníka v italském Janově, jak se obecně tvrdí, ale pravděpodobně pocházel ze židovské rodiny ve Španělsku.

CHROMOZOMA mtDNA

Pátrání po Kolumbově původu začalo počátkem roku 2000, kdy se Castro spojil s dalším učitelem a společně zahájili výzkum. Kvůli tomu oslovili profesora Lorenteho, jenž vedl přední tým forenzních badatelů, kteří se věnovali kriminálním případům a identifikovali těla lidí, již byli zavražděni za latinskoamerických diktátorských režimů. A navrhli mu: Co kdyby exhumovali Kolumbovo tělo z hrobu ve španělské Seville a analyzovali jeho DNA, přičemž by s Kolumbem zacházeli podobně jako s pohřešovanou osobou při současném vyšetřování trestného činu? Profesor Lorente tuto výzvu přijal a společně s Castrem a dalšími se pustili do pátrání, aby se o nejslavnějším španělském objeviteli dozvěděli více.

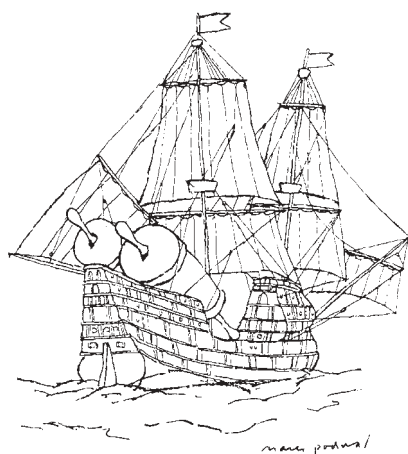
Několik let trvalo, než získali povolení římskokatolické církve k exhumaci Kolumbova těla ze sevillské katedrály, poté odebrali vzorky Kolumbovu synovi Hernandovi, Kolumbovu bratranci z druhého kolena Diegovi a dalším příbuzným. (Skutečnost, že Diego byl Kolumbovým vzdáleným bratrancem, byla jedním z nových zjištění, která analýza DNA přinesla: Kolumbus vždycky tvrdil, že Diego byl jeho bratr.)

Analýza ukázala, že Kolumbus byl jak španělské, tak židovské národnosti. „Jak v chromozomu Y, tak v mitochondriálním chromozomu Hernanda jsou znaky slučitelné s židovským původem,“ oznámil doktor Lorente ve španělské televizi.

Ukázalo se, že geny chromozomu Y, předávané mužskými předky, mají markery specifické pro židovské rodiny. Při nedávné analýze aškenázských, sefardských a kurdských Židů, muslimských Kurdů,

beduinů a Arabů z oblasti Palestinské samosprávy vědci zjistili, že Židé jsou si navzájem geneticky velmi blízce příbuzní, a to mnohem více než se svými nežidovskými sousedy. Výzkum také ukázal, že genetické markery chromozomu Y aškenázských Židů jsou mnohem podobnější genetickým markerům sefardských Židů než nežidovských Evropanů.

Mitochondriální DNA, nazývaná také mtDNA, se předává pouze prostřednic-

Mark Podwal: *Iyhnání 1492*, tisk, 1995.

tím ženských předků. I zde vědci zjistili jasně rozdíly mezi mtDNA Židů a ostatních. Testování mtDNA totiž odhalilo, že přibližně 40 procent všech aškenázských Židovek pochází z pouhých čtyř žen, které se během uplynulých 2000 let pravděpodobně přestěhovaly z Blízkého východu do Evropy.

Zdá se, že Kryštof Kolumbus měl typicky židovské genetické markery jak v chromozomu Y, tak v mtDNA, což naznačuje, že měl židovské kořeny jak z matčiny, tak z otcovy strany. To sice zcela přesvědčivě nedokazuje, že Kolumbus byl Žid, ale mění to pohled na jeho život a tajemství, která byl nucen zachovávat. Další zjištění ukazují, že Kolumbus měl i DNA typickou pro Španěly, nejspíše z oblasti Valencie.

ZLATÝ VĚK ŽIDŮ VE ŠPANĚLSKU

Židovský „zlatý věk“ ve středověkém Španělsku je někdy považován za moderní ideál soužití, kdy muslimové, katolíci a Židé žili ve Španělsku v údajné harmonii. Realita byla poněkud jiná: španělští Židé čelili intenzivnímu pronásledování a pogromům ze strany křesťanských i muslimských vůdců. Maimonides, nej-

slavnější židovský učenec zlatého věku španělského židovstva, uprchl s rodinou z Córdoba v roce 1459 poté, co město obsadila almohadská vojska a donutila všechny Židy, aby buď konvertovali k islámu, nebo odešli.

V roce 1391 rodmýchali křesťanští kněží v Seville protižidovské vášně; 6. června téhož roku vypukl pogrom, který se ze Seville rozšířil do celého jižního Španělska a do Portugalska; při následných násilnostech bylo zavražděno asi 50 tisíc lidí. Španělští Židé čelili obrovskému tlaku, aby konvertovali ke křesťanství.

Rabín Berel Wein ve své knize *Herald of Destiny: The Story of the Jews in the Medieval Era 750–1650* (Posel osudu: Příběh Židů ve středověku 750–1650) popisuje, co se s těmito *convertos* neboli židovskými konvertity ke křesťanství stalo: „Zpočátku se mnozí, ne-li většina, domnívali, že jejich konverze je jen zdánlivá, a snažili se uchovat si své židovství, zvyky a tradice. Považovali se za Židy ve všem kromě jména. Židé je nazývali *anusim* (ti, kteří byli nuceni konvertovat). Španěle jim říkali *marranos*, prasata. Byli pod neustálým dohledem, žili v mlhavé nejistotě a pochybnostech o sobě samých, postupem času se stále více přiklínili ke křesťanství. A nakonec byli vystaveni nejhoršímu barbarství, kterého se dopouštěla inkvizice.“

Španělská inkvizice byla založena v roce 1478 za účelem boje proti kacířství; působila až do roku 1834. Každý, kdo byl podezřelý z tajného židovství, mohl být zatčen a brutálně mučen, dokud se nepřiznal. Těm, u nichž bylo zjištěno, že jsou tajnými Židy, hrozilo, že stráví zbytek života v tvrdých žalářích nebo budou veřejně upáleni. Inkvizice zatýkala lidi za to, že v pátek uklízeli své domy (údajně jako přípravu na šabat), postili se na Jom kipur, varili tradiční židovská jídla nebo se vyhýbali vepřovému masu.

V roce 1492 král Ferdinand a královna Isabela na oslavu sjednocení Španělska jako katolické země vydali nařízení, že v jejich království nesmí zůstat žádný nekřesťan. Stanovili datum 2. srpna 1492, které se shodovalo s *tiša be-av*, židovským dnem smutku, jako den, po kterém zde nesmí zůstat jediný Žid. Téměř 200 tisíc Židů se horečně snažilo rezervovat si cestu na lodích, které odplouvaly ze Španělska. Židé prchali především do Turecka, severní Afriky, Nizozemí, Francie a Itálie. Asi 10 procent prchajících Židů bylo zavražděno na moři nebo prodáno do otroctví kapitánům, kteří před-

tím požádali, aby je odvezli. A odhaduje se, že 50 tisíc Židů zůstalo ve Španělsku a udržovalo své tradice jako tajní Židé.

Koncem 14. století osmanská říše a další islámská království odřízly Španělsko z velké části od východních obchodních cest. Kolumbus, admirál obávané španělské námořní flotily, byl pověřen, aby našel alternativní obchodní cesty do Indie plavbou na západ.

Vyplul 3. srpna 1492 z jihošpanělského města Palos de la Frontera s posádkou, v níž bylo několik Židů, zejména Luis de Torres (který podle záznamů mluvil hebrejsky), Juan de Cabrera a Rodrigo de Triana. Když se Kolumbus a posádka tří lodí, jimž velel, připravovali na cestu přes Atlantik, je jisté, že pozorovali, jak odplouvá jedna loď za druhou a odváží vyděšené španělské Židy. Každý, kdo zůstal a skrýval židovský původ, věděl, že nesmí prozradit svou pravou identitu (a jak dnes víme, k těmto lidem patřil i Kolumbus a někteří členové jeho posádky).

UTAJENÉ ŽIDOVSTVÍ

O tom, že sám Kolumbus je Žid, se navzdory jeho bohatství a úspěchu dlouho

prezentoval jako Ital střední třídy, Kolumbova španělština byla plynulejší než jeho italština. Prof. Ben Šalom se domnívá, že Kolumbus se tvrzením, že je Ital, snažil vyhnout přísným prověrkám, které mohly postihnout člověka pocházejícího ze španělské provincie.

K podobnému závěru dospěla počátkem roku 2000 po analýze Kolumbových spisů i profesorka lingvistiky na Georgetownské univerzitě Estelle Irizarryová. Dr. Irizarryová se domnívá, že Kolumbovým rodným jazykem byla katalánština a že tuto skutečnost skrýval, protože byl pravděpodobně Žid a chtěl si vytvořit zcela novou identitu. Domnívá se také, že způsob Kolumbova psaní ovlivnilo ladino, španělsko-hebrejský jazyk, kterým v té době mluvilo tolik Židů: „Kolumbus hojně vpisoval poznámky na okrajích a kolem textu. V tomto smyslu následoval interpunkční styl písařů mluvících ladino.“

Někteří historici také poukazují na kódy, které Kolumbus při psaní používal, jako na možný důkaz, že do svých dopisů a deníkových záznamů zařazoval hebrejské fráze

otázku: „Nemohl kód znamenat, jak navrhl (historik) Maurice David, zkratku slova *baruch Hašem*, požehnaná buď Hospodin? Mnozí čtenáři – mezi nimi i já – si to sice nemyslí, ale je to záhada, která volá po vysvětlení“ (citováno z textu „Kolumbus a Židé“ od Jonathana Sarny, časopis *Commentary*, listopad 1992).

Konečně někteří historici vnímají jako důkaz, že Kolumbus nebyl italským měšťanem z Janova, jeho závět'. Za poslední vůli Kryštofa Kolumba se považuje několik dokumentů: v závěti, o níž se vědci domnívají, že je nejpravděpodobnější, není o Janově ani zmínka. Ačkoli Kolumbus odkázal svůj značný majetek rodině, nikdy přesně nespecifikoval, kdo byli jeho příbuzní, místo toho používal fráze jako „nejbližší příbuzný mého rodu“ a „žena nejbližší mému rodu“. Požádal svého syna Diega, aby rozdělil 10 procent jeho majetku mezi nejchudší příbuzné a ve „zbožných darech“, aniž by upřesnil, komu by tyto dary měly být určeny.

CESTA OSTATKŮ

Je pozoruhodné, že tělo, které Lorente a Castro exhumovali v Seville, je skutečně Kryštof Kolumbus. Kolumbus zemřel v roce 1506 ve Španělsku, ale zanechal instrukce, aby byl pohřben na ostrově Hispaniola, kde v roce 1492 poprvé přistál. Místo toho byl však pohřben ve španělském městě Valladolid a poté převezen do Sevilly. V roce 1537 dostala jeho snacha královské povolení převést tělo do Dominikánské republiky. V roce 1795 byly jeho ostatky převezeny na Kubu a v roce 1898 zpět do Sevilly.

Díky analýze DNA jeho blízkých příbuzných se podařilo zjistit, že Kolumbus je skutečně pohřben v Seville a že jeho osobní historie byla z nějakého důvodu zamlžena. Existence markerů DNA, které odpovídají typicky židovským genetickým znakům, neznamená sice s určitostí, že Kolumbus byl Žid, ale tento objev každopádně mění náš pohled na jednoho z největších španělských hrdinů. Kryštof Kolumbus byl významný námořní admirál; jeho objevení Ameriky změnilo dějiny. Dnes ho už můžeme oslavovat i jako složitějšího muže se silnými židovskými vazbami, k jehož osudu patřilo, že nikdy nemohl světu říci, kým ve skutečnosti byl.

DR. YVETTE ALT MILLEROVÁ

(Text byl převzat z portálu www.aish.com, přeložila a pro potřeby *Rch mírně krátila am.*)

Každý, kdo zůstal a skrýval židovský původ, věděl, že nesmí prozradit svou skutečnou identitu. Repro: Aish.com

spekulovalo. Příjmení Colon, které si ve španělštině zvolil, bylo považováno za židovské jméno, což ještě zesilovalo vír intrik kolem jeho osoby. Kolumbus to však ignoroval, žil otevřeně jako hrdý katolík a svůj lodní deník plnil odkazy na Ježíše a katolické svátky.

Již dlouho před nedávným dramatickým zveřejněním analýzy DNA si vědci kladli otázku, zda měl Kolumbus židovské kořeny. Prof. Ram Ben Šalom, ředitel Centra Hispania Judaica na Hebrejské univerzitě, si všiml, že Kolumbus zřejmě záměrně skrýval svůj původ, a vyslovil domněnku (jak se ukázalo, správnou), že Kolumbus mohl být Španěl, a dokonce Žid. Ačkoli se

nebo odkazy. Kolumbus často používal zřetelný kódovaný třířádkový podpis:

.S.
.S. A.S.
X M Y

Xpo FERENS

Historik Cecil Roth spekuloval, že tento podpis měl nějakým způsobem připomínat kadiš, židovskou modlitbu za mrtvé.

Kolumbus také vpisoval do levého horního rohu některých svých dopisů a deníkových záznamů šifru. Mnozí Židé tak píšou hebrejská písmena bet-hej nebo bet-samech-dalet, což v obou případech znamená, že to, co „píšeme, píšeme s pomocí Boží“. Historik Jonathan Sarna si položil

LÁZEŇSKÝ ANTISEMITISMUS

aneb Lázeňská idyla v západočeských lázních

Od 4. července do konce září 2024 byla v Muzeu Karlovy Vary nainstalována výstava *Karlovarská idyla? Židé v západočeských lázních*. Její autoři Eva Janáčková a Lukáš Svoboda na ni navázali stejnojmennou publikací, vydanou nedávno v nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR Artefactum. Oč v knize jde? Autoři to formulují v předmluvě následovně:

„V publikaci *Karlovarská idyla? Židé v západočeských lázních*, kterou právě čtete, přibližujeme vzájemné vztahy mezi majoritou a židovskou minoritou v západočeských lázních. Důležité je připomenout, že způsob, jakým přemýšlíme a vztahujeme se k minulosti a k dějinám menšin, vypovídá především o nás samých. O našem vztahu k předkům, o úctě a respektu k věcem a dějům minulým, a hlavně o snaze pochopit, kdo ve skutečnosti jsme a kam patříme. Minulost se nás neptá, nežádá ani neprosí. Je prostě a jednoduše zde, a my se musíme s jejím odkazem a následky umět náležitě vyrovnat.“

IDYLA S OTAZNÍKEM

Leitmotivem celé knihy je polemický tón, naznačený už otazníkem v názvu. *Karlovarská idyla*, která na keramickém upomínkovém talířku představuje lázeňské prostředí jako harmonické místo odpočinku tří Židů, kteří tu reprezentují židovskou lázeňskou klientelu, podle autorů v mnoha případech idylou zrovna nebyla. Spíše se podle jejich mínění jednalo o marketingovou strategii, která měla do lázní přilákat co nejvíce hostů. V pozadí se však setkáváme, zejména na dobových pohlednicích a dalších upomínkových předmětech, s přístupem, který „pod pláštíkem údajného humoru skrývá populární dobovou ikonografii antisemitismu, která primárně vykresluje Židy jako osoby zcela cizí, odlišné a tedy nepřátelské“. Historické,

společenské i náboženské okolnosti, které pobyt židovské klientely v západočeských lázních doprovázely a specificky vymezovaly, se kniha na základě archivního materiálu, již existující literatury, dobového tisku, soukromé korespondence a dalších zdrojů snaží shromáždit, definovat a dokumentovat rozsáhlým obrazovým materiálem.

TŘI LÁZEŇSKÁ MĚSTA

První kapitola knihy je věnována obecné lázeňské historii tří hlavních center západočeského lázeňství, Karlovým Várum, Mariánským Lázním a Františkovým Lázním. Nejznámější a dlouho nejvýznamnější byly bezesporu Karlovy Vary se svou historickou legendou o roli krále Karla IV. při jejich založení a klientelou sahající až do středověku. Návštěvníky byli až do poloviny 18. století především představitelé vysoké šlechty, církevní hodnostáři a vysoce postavení státní úředníci. Poté následovali obchodníci a na přelomu 18. a 19. století rovněž židovští lázeňští hosté.

Mariánské Lázně jsou pozdějšího data – první lázeňská sezona tu proběhla roku 1808 a roku 1818 byly Mariánky prohlášeny veřejnými lázněmi. Město se rychle rozvíjelo a brzy svou proslulostí a oblibou i klientelou představovalo pro Karlovy Vary rovnocennou konkurenci.

Františkovy Lázně, poslední z trojice proslulých západočeských lázní, pojmenované podle císaře Františka I., byly oficiálně založeny v roce 1793. Svoji rozlohou i počtem obyvatel byly a dodnes jsou mnohem menší

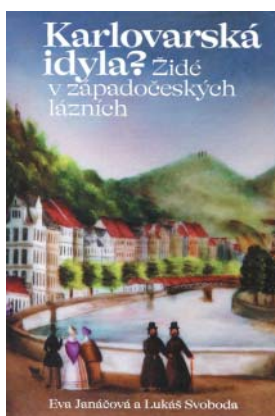
než Karlovy Vary a Mariánské Lázně. Přesto si získaly mezinárodní oblibu. Léčil se tady, co se židovské klientely týká, například zakladatel sionismu Theodor Herzl nebo bankéř Alphonse Mayer von Rothschild.

ŽIDOVSKÁ KLIENTELA

Od druhé kapitoly se kniha naplno věnuje hlavnímu tématu, kterým jsou právě lázeňští hosté židovského původu. Od jejich sporadické a silně reglementované přítomnosti v 17. století přes pozvolnou emancipaci ve století 18. až po zrovnoprávnění Židů v Rakousko-Uhersku v polovině 19. století jejich počet, ať už jako lázeňských hostů nebo později i jako lázeňských lékařů, stále stoupá. Postupně vznikají lázeňské domy, specializované na židovskou klientelu, objevují se modlitebny a košer jídelny. Mezi stále rostoucím počtem zahraničních návštěvníků jsou ve druhé polovině 19. století v nemalé míře zastoupeni jak Židé z mnoha západoevropských zemí, tak i ortodoxní Židé z Haliče, Bukoviny a Polska. Bylo jen otázkou času, kdy v hlavních lázeňských místech vzniknou židovské obce a synagogy.

MODLITEBNY A SYNAGOGY

Nejstarší židovská modlitebna vznikla v Karlových Varech roku 1847, v roce

Pohlednice z Karlových Varů z roku 1906.

1869 tu byla ustavena židovská náboženská obec a 14. září 1877 byla slavnostně zasvěcena karlovarská synagoga. Svému účelu sloužila do listopadu 1938, kdy byla nacisty vypálena a stržena. Synagoga v Mariánských Lázních, otevřená 1. srpna 1884, měla podobný osud: během tzv. křišťálové noci v listopadu 1938 byla nacisty vy-

pálena a zbořena. Také františkolázeňská synagoga z roku 1875 byla nacisty vypálena a zbořena. Po lázeňské idyle už tehdy nebylo ani stopy.

Následující kratší kapitoly jsou věnovány rabinům, kteří v lázeňských městech působili, a také židovským lázeňským lékařům. Ti tvořili na počátku 20. století celou třetinu všech v lázních ordinujících lékařů a ve 30. letech údajně celou polovinu. „Přínos židovských lékařů, působících v západočeských lázních, byl enormní,“ konstatují autoři knihy. „Stali se nadšenými propagátory mnoha nových lékařských metod a postupů, ale také zanícenými podporovateli kultury a umění.“

Zajímavý a detailní je také přehled košer jídel a restaurací včetně vyhlášených hotelů, které se v západočeských lázních nacházely. Košer hotely byly oficiálně zakládány až ve druhé polovině 19. století. V lázeňských městech existovaly později také hotely, které sice vlastnili nebo provozovali Židé, ale jejichž provoz a kuchyně náboženské předpisy nesplňovaly.

ŽIDOVSKÉ KONGRESY

Menší kapitola je také věnována XII. a XIII. sionistickému kongresu, které se v Karlových Varech uskutečnily v roce 1921 a 1923. Zejména XII. kongres, jehož se zúčastnilo 540 delegátů z 24 zemí v čele s prezidentem organizace Chaimem Weizmannem a generálním tajemníkem Nachumem Sokolovem, byl událostí, která měla velký význam nejen pro sionistické hnutí, ale i pro celé město a jeho vzhlas.

Oproti tomu v Mariánských Lázních se scházely ke svým jednáním kongresy ortodoxních Židů včetně největšího z nich, III. světového kongresu ortodoxního židovstva Kenessio Gedaulo v roce 1937. Účastnilo se ho 700 delegátů z pořádající organizace Agudas Jisroel a na 2000 oficiálních hostů. Účastníci se vyslovili mimo jiné pro vznik takového samostatného

státu Židů v Palestině, který bude založen na náboženských principech a zákonech halachy.

Do západočeských lázní přijížděli od přelomu 19. a 20. století rovněž vůdci mnoha chasidských škol, mezi nimi rebe z Belzu, Geru, Mukačeva, Sadagory, Satmaru a dalších chasidských center. Svědectví o tom najdeme například v textech Jiřího Langera či v korespondenci Franze Kafky.

Talířek *Karlovarská idyla*, 20. až 30. léta 20. století, keramika. Muzeum Karlovy Vary.

Z obou autorů se v knize obsáhleji cituje.

Knihy také obsahuje přehled významných Židů, kteří západočeské lázně navštívili, a informace o jejich pobytu. Léčili se tu například zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud či již zmíněný Theodor Herzl. Populárního jidiš spisovatele Šoloma Alejchema léčebné pobyty v Mariánských Lázních v letech 1908 a 1911 inspirovaly k napsání knihy *Mariánské Lázně*, satirického románu ve své době mimořádně populárního.

Také Franz Kafka se svou snoubenkou Felice Bauerovou západočeské lázně navštívil, stejně jako budoucí první izraelský prezident Chaim Weizmann nebo malíř, sionista a převážně pěší cestovatel Robert Guttmann.

LÁZEŇSKÁ IDYLA

Odpověď na otázku Lázeňská idyla? obsahuje kapitola, nesoucí název Lázeňský antisemitismus. Jak se v úvodu konstatuje, „v Karlových Varech a Mariánských i Františkových Lázních se od konce 19. století objevoval, stejně jako v okolních městech, antisemitismus. V západočeských lázních měl však jistá specifika, a proto je někdy označován jako lázeňský nebo také zimní antisemitismus, neboť otevřené protizidovské útoky se vyskytovaly hlavně v období mimo hlavní turistickou sezonu.“

Dopisnice, pohlednice a upomínkové předměty, nabízené v lázních, často zpodobňující Židy s posměšnou nadsázkou a s využitím stereotypů, neskrývají antisemitickou tendenci. Zejména prostřednictvím jejich rozboru a analýzy (v knize je takových pohlednic a karikatur reprodukována celá řada) autoři dokládají svoji skepsi k lázeňské idyle v dobách, kdy na povrchu bylo ještě všechno zdánlivě v po-

řádku. Židé, kteří si svůj často těžce dosažený středostavovský status sobě i okolí hromadně potvrzovali návštěvou západočeských lázní, byli často ochotni ledacos přehlédnout nebo nebrat vážně. Mnozí jistě v tu vyhlášenou lázeňskou idylu, která je zpodobňovala „nikoli explicitně antisemitsky, ale se stereotypně pojatou židovskou fyziognomií“, věřili, a možná mimo jiné také proto do lázní jezdili. Podle autorů knihy ale „motiv takzvané karlovarské idyly odráží napětí mezi Židy a majoritní společností v západočeských lázních“.

Jiří Daniček
Eva Janáčková a Lukáš Svoboda: *Karlovarská idyla? Židé v západočeských lázních*. Vydalo nakladatelství Artefactum ve spolupráci s Muzeem Karlovy Vary v roce 2024, 160 stran, pevná vazba. Knihy je doplněna množstvím fotografií a reprodukcí, soupisem pramenů a literatury a jmenným rejstříkem. Doporučená cena 390 Kč.

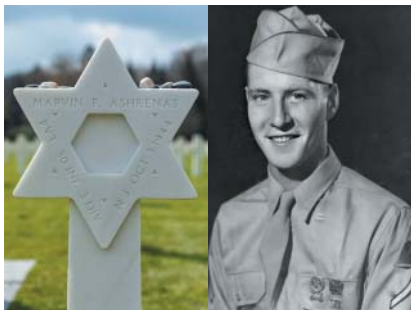
VINICE S PAMĚTÍ

O židovských stopách na úpatí francouzských Vogéz

Letošní podzimní potulka nás s přáteli zavedla na východ Francie, do úpatí lesnatého pohoří Vogéz, kde se klikatí mohutná řeka Mosela. Z jedné strany Alsasko s vinitcemi, z druhé strany Lotrinsko s městem Nancy. A kdesi mezi tím starý domek v obci Fremifontaine, připomínající rozličnými stavebními úpravami vlaštovčí hnízdo. Stal se místem, ze kterého jsme vyráželi do různých stran. Na malé denní výpravy, při nichž jsme potkávali viditelné židovské stopy.

ČAS NESMAZÁVÁ HRDINSTVÍ

Na náhorní plošině nedaleko města Épinal, přímo nad řekou Moselou, se nachází roz-

Marvin F. Ashkenas (1922–1944). Foto archiv.

lehlý americký vojenský hřbitov ze druhé světové války. Sad bílých křížů a Davidových hvězd. S hroby 5252 amerických vojáků, z nichž většina přišla o život při osvobození severovýchodní Francie a dobývání Německa. Hřbitov byl původně založen pro oběti krutých bojů během zimy 1944/1945, později tam byla přivážena těla z provizorních hrobů amerických vojáků, nalezených po válce v západní Evropě.

Při vstupu na hřbitov upoutá památník v podobě brány z bílého kamene. Obdélníková stavba, ve které je umístěna modlitebna, portik a sál s mozaikovou mapou. Jak jsem naznačil, mezi padlými vojáky je řada mužů, kteří byli židovského vyznání. Patřil mezi ně také MARVIN F. ASHKENAS (1922–1944), který se narodil v New Yorku ruským židovským přistěhovalcům a jako malý chlapec byl po jejich smrti adoptován tetou a strýcem. V roce 1942 narukoval do americké armády, bojoval ve Francii a jako zdravotník byl Němci zabit 3. října 1944.

Na jiném, ne moc vzdáleném vojenském hřbitově (Lorraine American Cemetery), je pohřben poručík HOWARD U. FELDMAN (1923–1945), židovský mladík z Pensylvá-

nie, letecký navigátor, příslušník 602. bombardovací peruti, který byl za své neobyčejně riskantní letecké mise nad okupovanou Evropou několikrát vyznamenán. Feldman zemřel těsně před koncem války na českém území. Jeho letoun byl při náletu na plzeňské letiště zasažen protileteckým německým flakem do křídla a zřítíl se jihozápadně od Plzně. Z osmičlenné posádky zahynulo v hořícím stroji pět letců, včetně poručíka Feldmana. Mrtví byli pohřbeni ve společném hrobě na hřbitově v Liticích, aby byli později převezeni právě na zmíněné americké hřbitovy ve Francii. Poručík Feldman byl uveden jako katolík a místo jeho posledního odpočinku bylo označeno křížem, který jeho neteře a synovci teprve nedávno vyměnili za kamennou Davidovu hvězdu. Kuriózní příběh také potkal žulový pomník, odhalený po válce v českých Liticích. Původně na něm byla umístěna skleněná deska s vyobrazením formací letadel, českou a americkou vlajkou a s nesprávnou informací, připomínající 12 letců ubitých Němci. Po roce 1948 byl pomník nejprve přemístěn pryč od hlavní silnice, aby se na něm v roce 1960 vyměnila pamětní deska – místo zmínky o amerických letcích nesla citát komunistického novináře Julia Fučíka: „Lidé, měl jsem vás rád, bděte!“ Teprve v roce 1990 byla původní deska obnovena a v roce 2000 k ní přibýly pravdivé informace včetně jména poručíka Feldmana.

My jsme na hřbitov u Épinalu přišli ve chvíli, kdy si francouzští političti představitelé, potomci padlých a členové pamětnických spolků slavnostně připomínali letošní 80. výročí osvobození celého kraje americkou armádou. Zazněly hymny, zvuk vojenské trumpety a také slova, citující slavného amerického generála Johna Perschinga: „Time will not dim the glory of their deeds.“ Odcházel jsem lesem bílých náhrobků a říkal si, že čas slávy statečných činů opravdu nesmaže.

RABÍNŮV SYN

Rohový činžovní dům na rue Aristide Briand ve městě Épinalu je rodným místem DAVIDA

ÉMILA DURKHEIMA (1858–1917), jednoho z nejvýznamnějších evropských sociologů, spoluzakladatele moderní sociologie. Byl to ostatně Durkheim, který v roce 1895 založil první katedru sociologie v Evropě a o dva roky později také jeden z prvních odborných sociologických časopisů. Durkheim se v Épinalu narodil židovským rodičům – jeho otec Moise byl místním rabinem. Mladý David byl předurčen pokračovat v rodinné tradici rabinů, která trvala osm generací. Začal studovat v rabínské škole, od třinácti let uměl hebrejsky, znal Tóru a Talmud. Jenže v čase dospívání odmítl jít ve šlépějích praotců a odešel studovat do Paříže. Ačkoli později patřil mezi skvělé pedagogy a jeho studie a knihy zásadně vytyčily metody sociologické vědy, trvalo téměř patnáct let, než zaujal univerzitní post. Někteří Durkheimovi životopisci to považují za důsledek francouzského antisemitismu. V posledních textech, silně poznamenaných smrtí syna Andrého na frontě první světové války, ostře kritizoval německý nacionalismus.

V Épinalu, sympatickém městě na Moselě, si před novou stavbou synagogy z 50. let 20. století můžeme připomenout, že v současné době má místní židovská obec kolem třiceti rodin. Dle publikovaných statistik tato komunita zaznamenala od roku 1973 do roku 1993 14 obřizek, 20 bar micva, 3 sňatky a 59 pohřbů.

NARŮŽOVĚLÁ SYNAGOGA V BRUYÈRES

Na půli cesty mezi Épinalem a Saint-Dié se nachází městečko Bruyères s asi 3500 oby-

Naruzovělá synagoga v městečku Bruyères. Foto autor.

vatelí. My si do Bruyères zajeli na pravidelný trh a na náměstí nakoupili místní sýr a zeleninu. Hned za náměstím stojí synagoga s originální fasádou z narůžovělého písčovce, která dnes funguje jako muzeum.

Stejně jako v celém departementu Vogézy se první Izraelitě usadili v Bruyères kolem roku 1791. Souviselo to s příchodem

Alsasanů, kteří se odmítli poněmčít. Na počátku 20. století měla židovská komunita v Bruyères kolem stovky členů. Ti za pomoci štědré finanční podpory pařížského bankéře Daniela Osirise (jenž se po rodinné tragédii, kdy mu manželka zemřela po porodu dvojčat, věnoval mecenášství a podpořil stavbu mnoha synagog ve Francii)

Nové synagogy se Židé v Saint-Dié dočkali roku 1956. Foto autor.

postavili synagogu a slavnostně ji otevřeli v září 1903. Za druhé světové války byla synagoga využívána německou armádou jako skladiště, a proto nedošlo k její destrukci. Po válce se do městečka vrátila jen hrstka přeživších, z templu se stala dílna a postupně chátrala. Teprve v roce 1990 výstava *Čas synagog ve Francii* v pařížském Muzeu Orsay upozornila na architektonickou jedinečnost bruyèreské synagogální stavby. Do svého majetku ji poté získala obec a začala s nutnými opravami. Díky štedrosti podnikatele, sběratele a filantropa Henriho Mathieuva (muzeum Jad vašem ho ocenilo titulem Spravedlivý mezi národy, neboť za války ukrýval dvě židovské děti, Fanny a Jacquesa Tenenbaumovy) se v roce 1993 synagoga stala muzeem. Byla zde uložena Mathieuova pozoruhodná sbírka lékárenských dóz z městské nemocnice a také stálá výstava Jeana Lurčata, místního umělce, který se zabýval tkaním tapisérií.

SAINT-DIÉ

V nedalekém městě Saint-Dié zažili Židé v průběhu 19. století, stejně jako v jiných vogézských městech, patrný společenský vzestup. Ale i navzdory tomu čelili nenávisť, která prosákla společností v době Dreyfusovy aféry. V lednu 1898 stovky demonstrantů pochodovaly v Saint-Dié po hlavní ulici, fanaticky křičely „Smrt Židům!“ a házely kameny do oken jejich domů. V té době začala židovská populace v Saint-Dié klesat – z téměř 300 věřících na přibližně 250.

V květnu 1940 napadli Němci Francii. Od podzimu 1940 kolaborantská vichistic-

ká vláda spolu s německými úřady přijímala antisemitská opatření. Mezi červencem 1942 a červencem 1944 bylo v Saint-Dié zatčeno téměř sto Židů. Přes tábor v Drancy byli transportováni do Osvětimi. Město pak dostalo další drtivou ránu v listopadu 1944 – Němci při ústupu celou aglomeraci vypálili a srovnali se zemí podstatnou část zástavby, včetně synagogy. Na 15 tisíc obyvatel se ocitlo bez domova. Teprve když se po válce z nacistických táborů smrti vrátila hrstka přeživších židovských sousedů, začala usilovat o znovupostavení synagogy. Poválečná rekonstrukce a obnova celého města však trvala dlouhá léta a židovští obyvatelé se nové synagogy dočkali až v roce 1956. Navrhl ji známý pařížský architekt Claude Meyer-Lévy, mimo jiné autor synagogy míru ve Štrasburku.

ISAAC = YVAN

Slavným rodákem ze Saint-Dié, pocházejícím ze židovské rodiny Abrahama Langa, drobného obchodníka s látkami, byl ISAAC LANGE, známý pod uměleckým jménem YVAN GOLL (1891–1950). Francouzsko-německo-židovský básník, dramatik, překladatel, který z rodného města záhy odešel studovat do Německa. Čelný představitel francouzského surrealismu a německého expresionismu, který sám o sobě napsal: „Yvan Goll nemá domov: osudem Žid, narozen náhodou ve Francii, orazítkováním papírem prohlášen za Němce. Yvan Goll nemá věk: jeho dětství vsáklí bezkrevní starci. Mladíka zabil bůh války. Ale kolik je potřeba životů, než se člověk stane člověkem... člověkem!“

Osudovou bytostí se pro něj stala Klara (Claire) Studerová (1890–1977), německá básnička a prozaička, jeho nerozlučná životní družka. Francouzsky psané básně této dvojice *Milostné písně* vyšly u nás v 70. letech v překladu Adolfa Kroupy. Ostatně Goll představoval pro českou meziválečnou avantgardu velice důležitou spojku, jakéhosi zprostředkovatele v oblasti divadelní, literární i výtvarné. Zdeněk Kalista v něm viděl „opěrný pilíř pro most, po kte-

rém jsme chtěli proniknout do západního a vůbec širšího světa“. Mnohé tituly z Fromkova nakladatelství Odeon byly přeloženy právě na Gollovo doporučení. Goll posílal do Prahy také nové knihy, časopisy, letáky. Z těchto zásilek vzniklo celé „francouzské číslo“ časopisu *Host* (ročník 1922/1923). Gollovi přežili válku ve Spojených státech, po ní se vrátili do Francie. Klara přežila svého manžela o sedmadvacet let a na sklonku svého života věnovala muzeu v Saint-Dié celou rodinnou pozůstatost, včetně jedinečné výtvarné sbírky. V Saint-Dié tak vznikl bohatý archiv a také galerie, dnes přístupná veřejnosti. V ní se můžete setkat nejen s ilustracemi Marca Chagalla či barevnými reliéfy Fernanda Légera, ale také s kresbami Josefa Šímy či Adolfa Hoffmeistersa, věnovaných Gollovým. A třeba také s korespondencí, kterou vedli s pražským rodákem, básníkem Rainerem M. Rilke.

KAYERSBERG, HORNÍ ALSASKO

Jedno z nejpůsobivějších „setkání“ proběhlo na nenápadném místě, na zapadlém hřbitůvku za kostelem v Kayersbergu. V osmnácti válečných hrobech tam vedle sebe leží dle náhrobků křesťané (mezi nimi i Julien Kabát, narozený v roce 1907 v Novém Zechově v Československu), muslimové a uprostřed nich Žid ALBERT BÉNICHOU (1920–1944), rodák ze španělského Tenerife, který se v Alsasku od června 1944 účastnil jako legionář bojů proti německým kolonám v malé protinacistické skupině.

Manželé Gollovi v New Yorku, 1945. Foto archiv.

Ordojář měli originální vybavení, které bránilo průjezdu německých aut – vyrobili si z kovových zubů sekaček ostré průrazné pásy, které pokládali přes silnice před projíždějící vojenská auta. Nenávratné poškození pneumatik přivádělo Němce k zuřivosti.

Bénichou byl s několika svými druhy, včetně Kabáta, zabit při bojích 18. prosince 1944. Ten malý hřbitůvek v Kayersbergu nenápadně přechází z úpatí do prudkých strání plných vinic a propojuje se tak s jejich kořeny. Představují si, že místní pinoty a ryzlinky pojal do sebe sílu a smělost dávných bojovníků.

TÁTOVA REDAKCE

Otázky pro novinářku Janu Šmídovou, rozenou Weinerovou

Velkou pozornost od léta vzbuzuje nový film režiséra Jiřího Mádlu s názvem *Vlhy*, v němž autor zpracoval období pražského jara a následně okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy. Hlavní pozornost je soustředěna na dění kolem Československého rozhlasu, konkrétně jeho Redakce mezinárodního života. Položili jsme několik otázek novinářce Janě Šmídové, jejíž otec Milan Weiner byl zásadní inspirací pro protagonistu snímku.

V čem konkrétně byl nový koncept vysílání zahraniční redakce Československého rozhlasu pod vedením Milana Weinera průlomový a kdy se tento nový styl začal provozovat?

Redakce mezinárodního života, jejímž byl táta šéfem, se začala formovat v Československém rozhlasu kolem poloviny 60. let minulého století a zaměřovala se, jak už název napovídá, hlavně na dění ve světě. A tomu odpovídalo i její personální složení. Někteří redaktori působili jako zahraniční zpravodajové, jiní se na tuto misi připravovali. Komentáře, a dokonce i zpravodajství podléhaly tvrdé cenzuře, jediným zahraničním informačním zdrojem byla sovětská agentura TASS.

Nesmělé, ale později stále zřetelnější tání v některých politických, ale zejména společenských a kulturních kruzích se nemohlo neodrazit v „tátově“ redakci, kde už před vypuknutím pražského jara pracovala řada pozoruhodných osobností: Jan Petránek, Luboš Dobrovský, Věra Šťovíčková, Karel Kyncl, Jiří Dienstbier a řada dalších. Prostě štěstí přálo připraveným. Z éteru se začalo linout něco neslýchaného – živé vysílání, do pořadu *Písničky s telefonem* mohli volat posluchači. Reakce měla k dispozici zpravodajství agentur Reuters a AFP, což se projevilo na kvalitě komentářů a potažmo celého vysílání. Cenzuru nikdo nepostrádal. I já, studentka žurnalistiky a redakční elévka, jsem cítila, že každý den je pestřejší a svobodnější.

O předcházejícím životě M. Weinera se snímek nezmiňuje. Za války prošel

koncentračními tábory, po válce se stal oddaným komunistou. Mohla byste říct, jak u něj probíhala deziluze z komunistické ideologie, jak dalece se pak ztotožňoval se „socialismem s lidskou tváří“ a zda byl, co se vývoje v Československu týká, optimista?

Táta se připojil ke komunistům jako velmi mladý v terezínském ghettu, už před válkou se angažoval ve studentských levicových spolicích. Osvětím, Buchenwald a pochod smrti jeho smýšlení jen utužily. Myslím, že první pochybnosti se objevily v souvislosti s procesy 50. let, které měly skrývaný antisemitický podtext. On sám byl odvolán z místa zpravodaje v Číně, poté onemocněl tuberkulózou a několik let se léčil v tatranských sanatoriích. A když v 60. letech nastoupil do rozhlasu, vrhl se do víru dění.

V tu dobu mu asi už nešlo o nějaký socialismus s přívlastky. Spíš kladl důraz na nezávislost a profesionalitu. Tu však vrchovatě naplnili až jeho kolegové. Tátovi byl bohužel v květnu 1968 diagnostikován neléčitelný mozkový nádor. Zemřel v únoru následujícího roku. Bylo mu 45 let.

Začátek normalizace prožíval už v nemocnici, špatně viděl, nemohl mluvit, ale v přenosném rádiu stále sledoval vývoj událostí. Soudruzi normalizátoři mu poslední dny života ztrpčili tím, že mu do nemocnice přišli oznámit odebrání Řádu práce, který předtím dostal. Máma po jeho smrti ztratila zaměstnání, musela se protloukat v podřadných profesích a sledovala ji Státní bezpečnost.

V informacích o M. Weinerovi se píše, že byl spřízněný s Ferdinandem Peroutkou. Jak?

Ferdinand Peroutka byl tátoův strýček, první manžel sestry mé babičky. Sestry Bienenfeldovy, Marie a Ella, pocházely ze židovské rodiny, usídlené v pražské Libni. Nejen Marie, ale i moje babička Ella se provdala za novináře. Bedřich

Milan Wiener při práci. Foto rodinný archiv.

Weiner se věnoval především hospodářské problematice. Ani jeden sňatek neměl dlouhého trvání. A navíc osudy všech krutě ovlivnila válka, dědeček spáchal roku 1941 sebevraždu, tátoův bratr, jeho prarodiče a další příbuzní byli zavražděni.

Jak vy sama na dění v rozhlase vzpomínáte? Docházela jste tam tehdy, zažila jste v něm dramatické události v srpnu 1968?

Jak už jsem naznačila v první odpovědi, v inkriminované době jsem v rádiu pracovala jako elévka, takže jsem měla vše z první ruky. Nicméně bezprostřední dění prvních dnů po invazi vojsk Varšavské smlouvy mě zastihlo spíše před rozhlasovou budovou, v ulicích, v místech, kde jsme vyráběli letáky a snažili se o nejrůznější protestní akce. Čistky v rozhlasu pak začaly za normalizace velmi intenzivně. Moje elévká práce samozřejmě skončila, ale my jako studenti jsme na tom nebyli existenčně závislí, horší to bylo pro renomované novináře, kteří věděli, že tím končí jejich profesionální práce, že v oboru už zaměstnání nenajdou.

Byl pro vás otec inspirací, vzorem novinářské práce? A jakým způsobem? Zůstali vaši rodině po jeho smrti blízcí jeho bývalí kolegové v rozhlase? Pomáhali vám nějak?

Tatínek a jeho energie a statečnost jsou pro mě inspirací i vzorem nejen pro moji práci, ale pro celý můj život. A jsem moc

Budova rozhlasu v srpnu 1968. Foto Eliška Háková.

ráda, že i pro mé děti a vnoučata. Právě jim, kromě jiných, otevřel oči i film *Vlhy*. Podle mého názoru je přínosem právě pro generaci mých vnuků a vnuček. A co se týká tátoových kolegů? V kontaktu, v některých případech velmi úzkém, jsme zůstali dlouhá léta. A já na ně dodnes vzpomínám. Měli jsme hodně společného. Často jsme na tatínka a šéfa v jedné osobě vzpomínali. (am)

OSUDY JEDNOHO DOMU

O nové próze Terezy Boučkové a starých kulisách

Spisovatelka a scenáristka Tereza Boučková patří k oblíbeným českým autorkám, k jejím knihám *Indiánský běh* (jež poprvé vyšla v samizdatové Edici expedice v roce 1988, v 90. letech v rozšířené podobě a Boučková za ni roku 1990 získala Ortenovu cenu) a *Rok kohouta* (2008) se občas vracím. Protože jsou vtípné a drásavé, jazykově britké až sarkastické, originální. *Rok kohouta* vzbudil svého času velkou pozornost i mimoliterární, neboť autorka na základě vlastní zkušenosti zachycuje výchovu adoptovaných synů, vyčerpávající a beznadějný maraton, kdy se musí nakonec smířit s tím, že je skutečně „adoptovat“, naučit je životu s určitými pravidly a řádem, nedokázala.

Indiánský běh, doplněný o prózy *Končiny štěstí*, *končiny ticha*, zachycuje život disidentské rodiny v komunistické totalitě. Zhoubné podmínky jim ovlivňují život na různých úrovních „všednodennosti“, jak se dnes říká: od školy (na vysokou se autorka ani její sourozenci nemohou dostat), po zaměstnání (kde matka samoživitelka pracuje s věčnou úzkostí, že bude propuštěna), po zcela nedostačující a necitlivou sociální péči či nemožnost sehnat kvalitní služby k opravě domu nebo – v závěru knihy – fakt, že nechtěným osobám zužuje režim i výběr dětí, určených k adopci. Ve viru vnějších událostí se intenzivně řeší rodinné vztahy, první lásky, matčiny naděje na nový život, autorčiny osobní pády i naděje.... Zničující velké dějiny se v každém okamžiku prolínají s nelehkými osobními ději, protagonisté (nazývaní indiánskými jmény) si ale uchovávají soudržnost svého „kmen“, k němuž patří řada přátel, své bitvy bojují s trpkým humorem, s energií a vytrvalou nadějí na obrat k lepšímu.

MATOUŠOVA 12

Nedávno vydala Tereza Boučková novinku, jež vzbudila velká očekávání. Jmenuje se *Dům v Matoušově ulici* a autorka se v něm vrací do prostředí *Indiánského běhu*, do bytu v jednom pražském činžá-

ku, který si její čtenáři pamatují jako zázemí režimem pronásledované rodiny, která měla dost starostí sama se sebou, natož aby se starala o své sousedky a sousedy. Od chvíle, kdy vyšla prvotina, uběhla přes tři desetiletí, spisovatelka se ocitá na Smíchově, aby se mohla starat o matku, jednu ze zásadních protagonistek *Indiánského běhu*, statečnou ženu, kterou postihla stejná nemoc jako její rodiče. Nikoho nepoznává a potřebuje stálou pomoc.

To, co v prvotině tvořilo nenápadné kulisy působivého příběhu, se v nové knize stává hlavním tématem: osudy původních majitelů domu a jejich potomků, dalších nájemníků i těch, kdo jsou třeba jen vzdáleně s domem spjati. Dětské vzpomínky se mísí se současností, informace z knih a ze svědectví se prolínají s konkrétními zážitky, staré tragédie s těmi současnými, k nimž patří události naší poslední doby: válka na Ukrajině, útok teroristů na Izrael, v domácím prostředí střelba na pražské filozofické fakultě.

Velký prostor je věnován „Epsteince“ (Aťce Alešové), dceři druhé manželky slavného pediatra Bertholda Epsteina, jemu samotnému i jeho synovi Františkovi (kterého lékař včas poslal do Británie) a původním majitelům domu. Byla to židovská rodina Schwarzových, jejíž někteří členové se zachránili včasným útekem do exilu. Tereza Boučková navázala kontakt s Josephem Kohnem, synem architekta Otty Kohna, který se k Schwarzovým přiznal a byl i autorem důmyslné modernizace domu. Kvůli nacistům emigroval (spolu s manželkou Emmou a synkem) do Ekvádoru. Na paměť Ottova švagra Karla Schwarze, jeho ženy a syna nechala autorka osadit před domem v Matoušově ulici Stolpersteine. Jak T. Boučková několikrát zmiňuje, právě Otto Kohn je biologickým otcem režiséra Miloše Formana. Tento údaj poskytuje ve stylu dokumentární fikce jako určitý objev, ač současně cituje řadu již zveřejněných a čtenářům asi známých dokumentů.

Mnohem zajímavější je snad osud dalších nájemníků, již (možná) tolik známí nejsou: krátký čas v něm žil Hugo Vavrečka (děd Václava Havla), JUDr. Hans von Zedwitz (který stejně jako Joachim von Zedwitz pomáhal ohroženým Židům, ale jeho bližší osudy nejsou známy) či JUDr. Jan Veltrubský, advokát, který za války pomáhal postiženým rodinám, spolu se Zedwitzem i těm židovským, a po roce 1948 ho komunistický režim připravil o práci, majetek a jakékoli odborné uplatnění. Náležitě je „vytěžen“ prezident Václav Havel, jehož soukromé listy autorčině matce Anně jsou tu citovány (na rozdíl od *Indiánského běhu*) v úplnosti.

Kromě těch, kdo v domě skutečně bydleli, zařazuje spisovatelka osudy i těch lidí, kteří se s nájemníky poznali – to je příběh Artura Radvanského, jenž v Osvětimi pracoval pod Bertholdem Epsteinem v cikánském táboře.

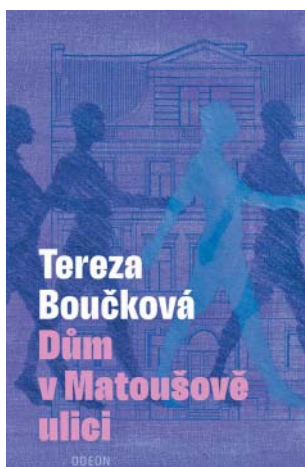
SILNÉ TÉMA

To, co bylo pro *Indiánský běh* a *Rok kohouta* příznačné – úsporné a nepatetické zobrazení autentických zážitků (kdy ne úplně vše bylo vyřčeno a texty uchovávaly určité napětí), živé postavy, neotřelý jazyk, ironie a sebeironie –, jsem v novince hledala marně. Jazyk kolísá mezi pubertální jednoduchostí v kapitolách z dětských vzpomínek (kdy je paní Epsteinová „ukrutně“ nalíčená, „ukrutně voní“ a autorka jí „děsně závidí“) a plochostí zpravodajských zpráv (Formanova tvorba je charakterizována jako „skvost české i světové kinematografie“), snahou vše vysvětlovat a znovu dovysvětlovat. Směs příběhů, kdy se na skutečné obyvatelé domu nabalují další vrstvy jejich (a autorčiných) známých, vyvolává pocit chaosu či určité „nastavovanosti“ děje. Těžko lze určit i žánr: Jedná se o vzpomínky? O dokumentární fikci?

Téma novinky Terezy Boučkové je opravdu silné: jak dějinné zvraty a totalitní režimy tragicky ovlivňují životy lidí, od nacismu po stalinismus, od Hitlera po Putina a islamismus, to vše ve výchozích kulisách jednoho činžovního domu na Smíchově, v Praze, ve střední Evropě. Samotný text ale vzbuzuje mnoho otázek – jako by autorka chtěla využít všechno možné a sám o sobě jistě zajímavý materiál, ale bohužel se už moc nestarala o to, jak ho stejně zajímavě zpracovat.

A. MARXOVÁ

Vydalo nakl. Odeon v Praze roku 2024. 201 stran, doporučená cena 299 Kč.

OSKAR KAFKA

Motocyklista a aviatik, příbuzný slavného spisovatele

Letos v létě uplynulo sto let od smrti spisovatele Franze Kafky, jehož jméno znají snad na celém světě. Někdy se zdá, že k jeho životu a prózám již není třeba nic dodávat, ale přesto se objevují některé drobnosti, které slavného autora ukazují z odlišnější perspektivy.

Někdy před patnácti lety jsem byl v kontaktu s Kanadánem Anthonym Northeyem, který se tehdy zajímal – a stále ještě zajímá – o aviatiku a Franze Kafku, zvláště s ohledem na jeho příbuzného Oskara Kafku. Napsal o tom několik studií, nepatrně jsem mu pomohl, aby pochopil pražské a české realie a vůbec počátky aviatiky v zemích Koruny české. Tehdy ovšem ani jeden z nás netušil, že se v pozůstalosti vynikajícího českého cyklistického a motocyklového závodníka Václava Vondřicha dochoval vlastnoruční životopis Kafkova bratrance a nadšeného motocyklisty a obdivovatele letadel Oskara Kafky, dokonce ve dvou verzích, které se od sebe nepatrně liší a vzájemně se doplňují. Pozůstalost je uložena v Archivu dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea v Praze. Následující článek je část obsáhlejšího textu, jež naleznete v *Židovské ročence* 5785. Dodejme, že v zachovaných textech Franze Kafky se jméno tohoto vzdáleného bratrance nevyskytuje, a zdá se, že – kromě zájmu o technické vynálezy, jenž se však u každého projevoval zcela jinak – je nic nespojovalo.

ANGELUS A OSKAR Z OSEKU

Angelus Kafka se narodil v Oseku u Strakoníc 28. října 1836. Domovské právo měl potvrzené 30. ledna v Oseku u Strakoníc. Nejpozději od roku 1867 bydlel v Praze. Zde se oženil 27. března 1867 s Annou, rozenou Wilhartitzovou, která se narodila 1. dubna 1845. Zpočátku rodina bydlela v Praze č. p. 1008-I.

Manželům se narodilo několik dětí. Nejstarší dcera Thekla již v roce 1868, zemřela však v útlém věku 24. října 1873, podobně nejstarší syn Hugo zemřel několik měsíců po porodu 3. října 1870. Z dalších potomků se narodil Emil 22. února 1872, Adelheid 13. listopadu 1873, Ernst (Arnošt) 22. září 1875, Kamila 11. září 1876, ale i ona zemřela v útlém věku 22. listopadu 1883, a jako nejmladší přišel na svět 5. prosince 1882 Oskar.

Oskar byl obřezán 12. prosince 1882. Narodil se v domě č. p. 90-I na Starém Městě. Jeho bratranec přes koleno Franz, pozdější světoznámý spisovatel, se narodil 3. července 1883 a byl obřezán 10. července 1883. Mohelem stejně jako v případě Oskara Kafky byl MUDr. Moritz Weisl. Co je zajímavé, svědkem při jeho obřizce byl Angelus Kafka, tatínek Oskara Kafky.

Angelus Kafka byl obchodně nadmíru čilý. Měšťanské právo v Praze získal dekretem č. 11433 z 5. února 1889. V 90. letech uváděl, že je velkoobchodník s vínem a majitel realit v Praze. Pokud k tomu měl příležitost, čile nakupoval. Domek č. p. 16 a pozemky v Podhoří zakoupil v červenci 1892 od Dr. Josefa Kalaše. Letohrádek v Podhoří v Troji přikoupil

Oskar Kafka, podobanka z cestovního pasu, 1930. Fotografie na této dvoustraně: Národní archiv Praha.

v říjnu 1892 v exekuční dražbě pozůstalosti pražského advokáta Dr. Lea Roubala.

Do Platněské ulice se rodina stěhovala až po dubnu 1897, kdy pan Angelus Kafka, továrník a majitel realit, koupil od obce pražské pozemek za 34 tisíc zlatých a vystavil tu čtyřpatrový obchodní dům.

O svém dětství se Oskar Kafka zmínil v životopise velmi krátce: *Chodil jsem do školy k sv. Františku, pak na Akademické gymnázium. Nechtěl jsem se učit, zvláště němčinu jsem nenáviděl, leč otec mne poslal do Vídně na zkušenou, abych se naučil německy. Tam jsem nebyl dlouho. Zemřel mi nejstarší bratr, jel jsem mu*

na pohřeb a zůstal již doma. Byl jsem v obchodě svého otce. Jeho nejstarší bratr Emil zemřel v Praze 4. dubna 1899 a jeho tatínek Angelus 30. srpna 1908. Z Oskarových sourozenců v té době ještě žili Adéla (Adelheid), provdaná Drobnerová, a Arnošt a na živu byla i jejich maminka.

CYKLISTA A MOTOCYKLISTA

Dětství prožil Oskar Kafka v zahradách zámku v Troji. Jeho tatínek Angelus měl pronajatý zámecký velkostatek s oficiálním sídlem v Podhoří, místní části Troje. Zde se dostal poprvé do styku s jízdními koly, což velmi výstižně popisuje ve svém životopise. Dlužno předeslat, že některé Kafkovy postřehy a vzpomínky můžeme potvrdit, u jiných se však oprávněně vkrádá myšlenka o svého druhu fanfarónství.

Byl jsem synem obchodníka s vínem a výrobce lihovin a majitele octárny. Již v nejútlejším mládí jsem přilnul ke sportu. Jako malému hochu koupil mi můj otec tzv. rover, později zvaný poduška. Bylo to kolo, jako se dnes zove kolo, jen s tím rozdílem, že mělo plné gumy. Býval jsem vždy o prázdninách v Troji. Zde jsem jezdil v zámecké zahradě na tom kole. Jednoho dne přijel na bicyklu syn bývalého velkostatkáře Židlického. Já jsem byl tím kolem překvapen, neboť jsem nikdy takové kolo neviděl. Byla to pro mne novinka. Jedno kolo vysoké asi 2 m a vzadu malé kolečko.

Nad vysokým kolem se sedělo a šlapalo na pedálek. Židlický mne zahlédl, že se na tu novinku zvědavě dívám, seskočil s [sic] kola a zeptal se mne, zda bych se odvážil na tom kole jezdit. Samozřejmě jsem s ochotou přikývl a on mne na kolo vysadil a já jsem šlapal. Vypadalo to pro pozorující velmi komicky, neboť bicykl byl 2x vyšší než já. Nesměl jsem s [sic] toho seskočit. Byl jsem nucen vždy spadnout. Židlický mne vždy vysadil a já zase jezdil, a když jsem byl unaven, spadl jsem a potloukl jsem se. Nic jsem si s [sic] však nedělal, neboť jsem měl velkou radost, že jsem se mohl na tomto zázraku tehdejších dob povozit. Židlický měl velkou radost z toho, že když jsem z kola spadnul. Jsou to pro mne nejkrásnější vzpomínky. Z Troje jsme se stěhovali do Podhoří patřící k Troji. Můj otec tam postavil vinné sklepy a octárnu. Od těch dob jsem již Troju málokdy navštěvoval. Velice rád si tam nyní zajdu, vzpomínal Oskar Kafka někdy za první republiky.

ZÁVODNÍK

Netrvalo příliš dlouho a Oskar Kafka začal i závodit: *Nastala sezona a v klubu AC Sparta, která byla také cyklistická, jsme se dozvěděli, že budou závody ve Vídni a v Budapešti [...] Nejprve jsme byli ve Vídni v Prátru, kde byla tehdy závodní dráha cyklistická. Vyhrál jsem tam jednu první cenu a jednu druhou. Hirše [František Hirsche] vyhrál dvě první ceny ve velké konkurenci, a sice Lurion [Maxime (Menache) Lurion], mistr Rakouska, Mader [Josef Mader], Schneewis [Martin Schneeweiß] a Warchalovský [Adolf Warchalowski]. Poslední jmenovaný byl později pilotem a také měl továrnu na letadlové motory. Adolf Warchalowski skutečně získal rakouský pilotní diplom číslo 1 a byl spoluvlastníkem vídeňské továrny Warchalowski, Eisler & Co., v níž krátce pracoval také Ing. Otto Hieronimus, další vynikající automobilový závodník a jednu dobu šéfkonstruktor společnosti Laurin & Klement. Oskar Kafka soutěžil například za klub Sparta v Budapešti v srpnu 1901 a závody na jeden kilometr vyhrál.*

U mnoha prvních průkopníků na poli dopravy můžeme pozorovat jistou vývojovou osu cyklista – motocyklista – automobilista – letec. Nejinak tomu bylo i u Oskara Kafky. Někdy v roce 1902 nebo 1903 poprvé řídil motocykl: *Byl to jednocylindrový stroj typu A [Slávia / A]. Přivezl jej tehdy nějaký montér z Mladé Boleslavi.*

Do soutěžního týmu společnosti Laurin & Klement ho uvedl další vynikající cyklistický a motocyklový závodník: *Můj dobrý přítel byl Václav Vondřích, který mne přivedl k firmě L & K a potom jsem se stal závodníkem u firmy. Byli jsme všichni amatéři, jelikož firma byla ve špatných finančních poměrech a nám při zájezdu platila pouze cestovné a malé diety. Každý z nás doplácel ze svého. Já jsem tehdy měl prostředky, takže jsem kamarádům vždy vypomohl.*

U mladoboleslavské společnosti Laurin & Klement soutěžil s takovými závodníky zvučných jmen jako hrabětem Sašou Kolowratem. K jeho osobě Oskar Kafka v souvislosti s motocyklovými závody Nový Bor – Česká Lípa poznamenal: *Po závodech jsme jeli do Mladé Boleslavi a honili jsme jeden druhého. Já jsem jel tehdy za hrabětem*

Sašou Kolovratem, který tehdy byl nemajetný a dělal vlastně tak jako my reklamu firmě L. a K. Ovšem tehdy hrabě znělo lépe než obyčejný smrtelník. Tyto motocyklové závody se uskutečnily o Velikonocích v roce 1905 a v soutěži dvouválcových motocyklů zvítězil František Toman. Druhé místo obsadil Oskar Kafka a třetí místo Václav Vondřích. Všichni za společnost Laurin & Klement.

Obálka týdeníku Světozor se snímkem „aeroplanu Velox“.

Již v roce 1905 zastupoval Oskar Kafka v Praze vídeňskou firmu Opel & Beyschlag, která obchodovala s automobily značek Opel a Darracq. Podle seznamu pražských automobilů a motocyklů z dubna 1906 vlastnil Oskar Kafka, Praha „89-I“, automobil poznávací značky N-58 a motocykl poznávací značky N-123. Někdy v létě 1908 si také koupil nový automobil. Zakoupil ho u vídeňské firmy Opel & Beyschlag, kterou v Praze zastupoval. Konkrétně se jednalo o „22HP Opel-Doppelphaeton“.

LETADLO VELOX

Očekávalo se, že to bude velká sláva, ale skončilo to, především pro podílíky, velkým zklamáním a ztrátou kapitálu. Měla to být první společnost s ryze českým kapitálem, která se zabývala nejen autodrožkářstvím, opravou a později výrobou automobilů, ale odhodlala se i ke konstrukci a výrobě letadel těžších vzduchu. Zakladatelé ji pojmenovali Velox, což samo o sobě má svůj význam. Název

totiž pocházel z latinského přídavného jména *velox*, v překladu rychlý, hbitý. A tou byla i ona doba, první desetiletí 20. století, kdy se u vozidel všeho druhu zvyšovala rychlost, prodlužoval se dojezd (dolet) a hlavně se díky nim zkracoval svět. Určitě důležité bylo, že v pozadí této společnosti stál i Viktor Rašín, bratr tehdy již vlivného a známého českého politika a pozdějšího československého ministra financí Aloise Rašina.

Rozjezd společnosti nastal během roku 1908. V srpnu 1908 se objevilo v českém tisku několik článků, podle nichž zástupce petrohradské městské rady Ing. Michajlovskij objednal u společnosti Velox třicet jejích autodrožek pro město. K dodání této zakázky však určitě nedošlo a společnost ani tolik automobilů nevyrobila. Předpokládá se, že tato společnost mohla vyrobit nejvýše deset automobilů, spíše méně, třebaže se dva automobily dochovaly, oba nyní ve sbírkách Národního technického muzea v Praze.

Společnost s ručením „obmezeným“ Velox vyhlásila úpadek již na podzim 1910. Jako její likvidátoři byli vyhlášeni ředitel Ferdinand Drnek a kavárník Oskar Kafka. Podílíky ve společnosti Velox skutečně přišli o veškerý svůj majetek. Oskar Kafka, jenž k nim patřil, jak sám připomněl, se zjevně postavil na stranu Františka Drnka, který pohnal k soudu Dr. Viktora Rašína. Soudní líčení přineslo pozoruhodné zprávy ze zákulisí činnosti této společnosti. Roční spor u vrchního a následně zemského soudu v Praze byl ukončen počátkem února 1913. Ferdinand Drnek prohrál na celé čáře. Viktor Rašín dokázal, že mu nic nedluží a skutečnost je opačná. Drnek byl přitom jeho švagrem.

Jinak automobilista Oskar Kafka byl často za Rakouska-Uherska pokutován za četné dopravní prohřešky. V Praze jezdil na jiné straně ulice, než měl, nesvítilo mu jedno ze světel, někoho srazil či jel vysokou rychlostí. Ze všech těchto nehod vyvázl s pokáráním, případně finanční pokutou a v několika případech i prokázal, že za havárie nemohl, neboť automobil, jehož byl vlastníkem, řídil šéffidící společnosti Velox Josef Rudolf.

MICHAL PLAVEC, kurátor letecké sbírky Národního technického muzea

KONEC ÉRY PO HOLOKAUSTU

Zamyšlení Josiho Kleina Haleviho k výročí útoku 7. října

Už je to rok? Teprve rok? Od 7. října 2023 často ztrácíme pojem o čase. Já sám málokdy vím, jaké je přesné datum; někdy i zapomínám, ve kterém jsme měsíci.

Tato dezorientace je náležitou reakcí na konec doby postholokaustní, na zásadní okamžik, v němž se zhroutily naše pečlivě opečovávané naděje. Éra po holokaustu se v uplynulých osmdesáti letech vyznačovala optimistickou vizí židovské budoucnosti. Jakkoli se to zdálo nemožné, událost, jež nás měla zničit, nám neubrala sílu a přes veškeré výkyvy směřovala židovská trajektorie po holokaustu výhradně vpřed.

S PŘÍCHODEM MESIÁŠE

Během dvou tisíc let exilu přežíval židovský národ díky dvěma snům. Ten první – jenž byl považován za tak neuvěřitelný, že byl očekáván až s příchodem Mesiáše – spočíval v tom, že rozptýlený a bezmocný lid nějak získá zpět svou dávnou domovinu. Druhý v tom, že v období před Mesiášem naleznou Židé dočasně spokojený domov v diaspoře.

Po holokaustu se oba sny naplnily. Vznikla dvě velká centra židovského života – svrchovaný Izrael a sebevědomé severoamerické židovské společenství, nejúspěšnější diaspora v dějinách. Izrael a Severní Amerika zahrnují na 90 procent světové židovské populace. Tato dvě centra stála v čele znovuzrození židovského národa po holokaustu a Židé se z nejtragičtějšího období svých dějin ocitli na vrcholu své hospodářské, vojenské a politické moci.

Něco takového se Židům – a snad ani jinému národu – nikdy nestalo. Pechod z totální zkázy k moci byl tak rychlý a přesvědčivý, že si ho mnozí Židé vysvětlili tím, že mesiášská doba již nastala.

CO IZRAEL ZTRATIL

Pro Izraelce byla doba postholokaustní určena důvěrou v to, že se dokážeme za jakýchkoli podmínek ubránit. Tato důvěra se zakládala na naší schopnosti prokázat spolehlivou vojenskou převahu nad genocidními nepřáteli, tedy na tom, co Zev Žabotinský, sionistický vůdce před vznikem státu, nazýval „železnou zdí“.

Sedmého října byla tato zeď prolomena. Nejvíce ničující úder v naší historii nám zasadil ten nejslabší nepřítel, naši su-

permoderní hranici vybavenou špičkovou technologií překonali teroristé na traktorech. Sedmý říjen byl mikrokosmickým předvedením toho, jak by vypadalo zničení Izraele: armáda v chaosu, nepřítomná vláda a civilisté ponecháni, aby se sami bránili svými zbraněmi.

Úspěšné tažení proti Hizballáhu částečně pomohlo obnovit naši sebedůvěru a vojenskou morálku, což jsou nejdůležitější prvky v obnově naší dlouhodobé schopnosti odstrašování – teď ale mluvím o izraelském zastrašování vlastního zoufalství.

Jenže válka za obnovu teprve začala. Íránský masivní raketový úder dokazuje, že naši nepřátelé zdaleka zastrašení nejsou. Na izraelská města míří desítky tisíc střel a raket z mnoha směrů. Pokud Írán a jeho spojenci zapojí veškerý svůj arzenál, obranný systém Iron Dome se zahltlí.

Sedmý říjen ohrozil naši víru v sionistický příslib ukončení židovského bezdomovectví. Poprvé v historii státu musela být na naší severní hranici vytvořena „bezpečnostní zóna“, z níž byli evakuováni civilisté. Neschopnost státu zaručit Izraelcům bezpečný domov nahlodává věrohodnost naší národní domoviny. Ke strategickým cílům této války proto patří i to, aby tento zhoubný dojem zmizel.

AM JISRAEL CHAJ

Poslední válku o přežití vybojoval Izrael na Jom kipur roku 1973. Následující války, počínaje libanonskou roku 1982, byly asymetrické a ani jedna neohrožovala samotné naše přežití. Izraelci proto začali chápat trvalost židovského státu jako cosi zaručeného. O této sebedůvěře vypovídá například to, že z našeho politického diskurzu ubývaly připomínky holokaustu.

Ale když se 7. října stal Izrael pro Židy tím nanejvýš nebezpečným místem, znovu se objevila i obraznost holokaustu. Do povědomí ji vrátily zrůdné činy Hamásu a bezbrannost obětí. Tím že si Izraelci začali znovu připomínat holokaust, jako by říkali: Nepodařilo se nám zvítězit nad židovskou minulostí.

Dalším znakem nové nálady je neustálé opakování slov *am Jisrael chaj*, izraelský národ žije. Toto heslo rádi používali Židé v diaspoře, kteří se po holokaustu potřebovali ujistit, že židovský národ nezahynul. Izraelci tento slogan nepřijali, neboť

prozrazoval úzkost, o níž si mysleli, že je překonaná. Samozřejmě, že Izrael žije, to je přece smysl židovského státu! Teď se toto úsloví objevuje na billboardech, v novinových inzercích a v populárních písních. Náhle se tento demonstrativní vzdor zdá velmi izraelský.

ANTIENTEBBE

A konečně 7. říjen otřásl představou, že nás stát ochrání a že se Izraelci chrání navzájem.

Naše selhání nám neustále připomíná neschopnost osvobodit rukojmí, kteří jsou drženi v dusivých prostorách v Gaze. Roku 1976 osvobodili izraelští vojáci přes sto rukojmích, kteří byli v letadle uneseni na letiště Entebbe v Ugandě. Záchrana v Entebbe se stala symbolem postholokaustního období židovské odolnosti. (To, že rukojmí zadržovali palestinští a krajně levicoví němečtí teroristé, činilo symboliku ještě působivější.) Teď se příslušníci IDF sice zřejmě pohybují velice blízko rukojmích, ale osvobodit se jim podařilo jen osm z těch několika desítek, o nichž se předpokládá, že ještě žijí.

Je zřejmé, že lze argumentovat tím, že vítězství nad Hamásem je důležitější než dohoda o rukojmích, ale premiér a většina jeho ministrů projevují neuvěřitelný nedostatek soucitu se zajatými lidmi a s jejich rodinami. Pronetanjahuovská média zacházejí se zoufalými rodinnými příslušníky, kteří protestují proti vládní politice, jako se skutečnými nepřáteli státu; premiérovi podporovatelé je fyzicky napadají na ulicích.

Zatímco se zdá, že Hamás už o dohodu nestojí, posvátná izraelská důvěra ve stát se rozpadla. Étos, jenž určoval dobu po holokaustu, spočíval ve vzájemné ochraně: Když byli Židé kdekoli na světě v nouzi, ostatní Židé se jim ve všech sil snažili pomoci. Tato vzájemnost se nejdůležitěji projevila ve 25 let trvajícím mezinárodním hnutí na podporu svobody sovětských Židů. Současná představa, že premiér židovského státu dává přednost svým politickým potřebám před životy židovských zajatců, věrohodnost tohoto mravního základu zmařila.

(Úvodní, mírně krácená část textu známého izraelského novináře a spisovatele, který zveřejnil v listu The Times of Israel 7. října 2024. Celý článek viz <https://blogs.timesofisrael.com/the-end-of-the-post-holocaust-era/>.)

Připravila am.

IZRAEL: Válka: minusy i plusy

Benjamin Netanjahu oslavil 21. října 75. narozeniny. Za běžných okolností by to bylo téma. Důvod pro bilance na obou stranách barikády. Na té, jež zdůrazňuje jeho výkony – zejména rekord celkem 17 let v křesle premiéra. I na té, jež se soustředí na jeho poklesky: Netanjahu čelí obvinění z podvodu, zneužití důvěry a korupce.

Ale když už rok běží válka, bilancují se jiné věci. Třeba zneškodnění vůdci teroristů. Už v létě byli zabití Ismáíl Haníja (exilový lídr Hamásu), Muhammad Dajf (velitel jeho ozbrojeného křídla) či Hasan Nasralláh (lídr Hizballáhu v Libanonu). V polovině října k nim přibyl Jahjá Sinvár (velitel Hamásu v Gaze), považovaný za strůjce masakru ze 7. října 2023.

Sinvárova smrt přinesla zajímavé momenty. Už ten, že nebyl lapen na nějakém supertajném místě v síti tunelů pod Gazou, ale dostala ho běžná vojenská hlídka v Rafáhu na jihu Pásma Gazy. Prostě tam, kde byl jeho výskyt očekáván, přitom v areálu, kam v zimě americký

prezident Biden nechťel Izraelce pustit – aby nebylo tolik civilních obětí.

Politicky bylo zajímavé, kolik světových veličin (včetně Bidena) přiměla jeho smrt k úvaze, že zabití Sinvára může ukončit celou válku v Gaze. Jako by smrtí Sinvára byl vyřešen hlavní problém unesených rukojmích, raketových hrozeb i možností pozemních útoků.

Pak se bilancují i věci širšího kalibru. Věci, některé i z let 2021–2023, které teprve postupně vycházejí najevo, ale přitom vypovídají mnohé. Proto tady poněkud odbočme.

USPĚLA KÓDOVÁ ŘEČ

Co se týče širší role Hamásu a Sinvára osobně, pár dnů před jeho smrtí zveřejnil list *The New York Times* „výcucy“ ze zajímavých materiálů. Pocházejí z počítače nalezeného vojáky Cahalu v lednu, když prohledávali podzemní velitelské centrum Hamásu. Obsahují zápisy z deseti plánovacích schůzek. Jsou – po konzultaci s analytiky, kteří dříve v Ha-

másu působili – považovány za autentické. A dávají zhruba tento obrázek.

Velký útok na Izrael – daleko větší, než jaký se pak uskutečnil 7. října 2023 – byl chystán už od roku 2021. Původně byl plánován na podzim 2022, a to pod kódovým označením „velký projekt“. Hamás, konkrétně Jahjá Sinvár, ho chtěl provést ve spolupráci a přesné koordinaci s Hizballáhem a Íránem. V takovém měřítku, jež by způsobilo „zhroutil“ Izraele. K tomu ale musel kompetentní osoby v Hizballáhu a Íránu nejprve přesvědčit.

Když Hamás chystal argumenty pro přesvědčení Hizballáhu, uváděl, že je

Protiizraelská demonstrace jemenských povstalců po likvidaci velitele Hamásu Jahjáa Sinvára.

„přinucen přejít ke strategické bitvě“ na základě „vnitřní situace“ v Izraeli. Tím myslel silné demonstrace proti justiční reformě premiéra Netanjahua, které skutečně hýbaly zemí. Dalším argumentem Hamásu bylo přání narušit snahy o normalizaci vztahů mezi Izraelem a Saúdskou Arábií.

Jenže Hamás kolegy z Hizballáhu a Íránu k přímé účasti nepřesvědčil. Ještě v červenci 2023 vyslal do Libanonu svého úředníka, který se tam setkal s vysokým iránským velitelem a žádal o pomoc s úderem na citlivá místa v počátku útoku. Jenže velitel odpověděl: Írán a Hizballáh plány Hamásu v zásadě podporují, ale potřebovaly by na přípravu více času.

Hamás tedy sice cítil podporu, ale dospěl k závěru, že útok musí provést sám. O tom všem informoval Ismáíla Haníju do Kataru.

Pro Izrael jsou zásadnější jiné pasáže zveřejněných informací. Například tato: „Zatímco Izrael získal bitevní plány Hamásu už před útokem 7. října, velitelé

opakovaně odmítali myšlenku, že Hamás má schopnosti či úmysly tyto plány provést.“

Hlavní příčina toho, že Izrael se nechal útokem zaskočit, spočívala v chybném výkladu kroků Hamásu. Ten tak uspěl s kódovou řečí o „velkém projektu“. I s tím, že od ledna 2022 se cíleně vyhýbal incidentům. Izrael to pokládal za projev slabosti. Šéf generálního štábu Aviv Kochavi ještě v prosinci 2022 řekl: „Hamás nejenže nereaguje na naše útoky, on ani neuvažuje o reakci.“ Ve skutečnosti Hamás chystal „velký projekt“ a svou údajnou slabost dobře sehrál. *NYT* cituje z hlášení izraelských tajných služeb, vydaného 7. října 2023 ve 3.17 v noci: „Hamás nemá zájem na eskalaci a vstupu do konfrontace.“ O tři hodiny později začal útok.

ODSTRAŠENÍ OBNOVENO

Je to vlastně seznam kik-sů, ale reflexe kik-sů mají svůj význam. Brání jejich opakování. Komu to přijde až moc depresivní, může se osvěžit textem Rona Ben Jišaje. To je známý novinář a bezpečnostní analytik. Na webu Ynet zformuloval šest úspěchů, kterých

podle něj Cahal za poslední rok dosáhl.

Zprvč to bylo zotavení v řádu dnů po překvapivém útoku. Zadruhé je to úspěšné vedení pozemní operace v Gaze. Z celkem 23 praporů Hamásu zbývá jeden či dva. Cahal tam není přítomen staticky, neboť by se vystavil partyzánské válce, ale může se během hodin, někdy i minut přesunout do jakékoli oblasti, kterou si zvolí.

Zatřetí, a to už jsme mimo Gazu, je to zvrat poměrů mezi Izraelem a Hizballáhem na severní hranici. Jsou vysazeny všechny mocenské složky Hizballáhu. Je zničena více než polovina jeho kapacity ohrozit Izraelce, zejména v severní Galileji. Začtvrté je to úspěšné odrazení iránských raketových salv na Izrael ze 13. dubna a 1. října.

Zapáté armáda i v tak složité situaci dokázala odvrátit třetí palestinskou intifádu na Západním břehu Jordánu a udržet tam „téměř normální strukturu života“. Zašesté: schopnost Izraele odstrašit nepřítele, značně nahlodaná 7. října 2023, byla obnovena.

ZBYNĚK PETRÁČEK

ŠARLATÁN ...a další události

/Vybráno z českých médií/

„Byl jsem vyzván, abych popsal, co děláme v našem čtenářském kroužku pro seniory. Samozřejmě debatujeme o přečtených knihách. Je to příjemné a užitečné. Každý může sdělit, co se mu na knize líbilo. Knihy, o kterých jsme stejně jako o ostatních knihách debatovali, měly název například: *Nejšťastnější muž na Zemi*, *Dopisy Olze* a další. Velice dojemná byla první uvedená kniha. Napsal ji Eddie Jaku, který dokázal přežít několik koncentračních táborů za druhé světové války. Až ve svých osmdesáti letech začal mluvit a psát o tom, co v mládí prožil. Změnil svůj postoj k životu. Dokázal se zbavit nenávisti. Prožívá vděčnost, že se dožil takového života, a hlavně radost. Život má vždy smysl a máme se umět radovat a rozdávat radost. Autor nás k tomu motivuje. A abychom se nerozešli smutně, potěšila nás paní knihovnice humornými příběhy od M. M. Cabicara z knížky *Dítě školkou povinné*. Srdečně jsme tomu se zasmáli a odcházeli v dobré náladě.“ (Počátecký zpravodaj, 1. 10.)

■ Nárokuji si ho Britové, ale on je Izraelec. Člověk, který dokáže z přizemních věcí, jako je židle nebo police, vytvořit objekty touhy. Takové, které udělají z vašeho interiéru sofistikovaný příbytek designového znalce. Designér a architekt Ron Arad přijel letos do Prahy na Designblok. Jednou z posledních záležitostí, kterou vytvořil, ale nebyla ani další židle nebo stavba. Byl to památník. Vzpomínka na devatenáctiletou medičku jménem Shir Bitton. Rodiče dívky, která přišla o život během útoků ze 7. října, oslovili jednoho z nejslavnějších současných umělců prostřednictvím zprávy na WhatsAppu. „Samozřejmě jsem jim vyhověl. Poslali mi jednu fotku, kde sedí u okna. Navrhl jsem památník, kde je okenní rám a silueta té dívky,“ vysvětluje Arad, rodák z Tel Avivu. (Forbes.cz, 2. 10.)

■ V teplickém Šanově se v roce 1871 narodil významný židovský malíř Otto Herschel. Jeho otec vlastnil továrnu na kovové zboží, a tak si po studiu na teplické keramické škole mohl dovolit odchod do Vídně. Zde se vzdělával na vysoké škole uměleckých řemesel. Následovala studijní cesta do Itálie. Po návratu se Herschel umělecky zdokonaloval na mnichovské Akademii výtvarných umění. Stal se členem vídeňského Künst-

lerhausu. Žil převážně ve Vídni a působil rovněž v Benátkách. V jeho tvorbě převažují městská témata, venkovské scény, portréty a zátiší. Teplické muzeum vlastní čtyři jeho olejomalby a dva akvarely z prostředí židovského ghettu. Jeho tvorba byla k vidění také na výstavách v Praze, Vídni, Mnichově, Benátkách, Berlíně a Spojených státech. A právě tam se v roce 1940 se svou holandskou manželkou zachránil před nacistickou perzekucí. V roce 1945 získal americké občan-

Otto Herschel: *Kiduš na svátek Sukot*.

ství. Zemřel v roce 1958 v Richmondu. (ČRo-sever.cz, 2. 10.) ■ Den modliteb a půstu za mír ve světě vyhlásil papež František na 7. října – na výroční den loňského surového teroristického útoku Hamásu na Izrael, který vyostřil konflikty v blízkovýchodním regionu. Již na konci září k výroční modlitbě a půstu vyzval všechny věřící také jeruzalémský latinský patriarcha, kardinál Pierbattista Pizzaballa. Na připomínku obětí a unesených ze 7. října 2023 zvonily v tento večer z iniciativy ČBK, Federace židovských obcí a Ekumenické rady církví zvony na věžích tuzemských kostelů i modliteben. (Katolický týdeník, 8. 10.)

■ Třídílný cyklus Opery terezínských skladatelů, kterým Národní divadlo moravskoslezské připomnělo tragickou likvidaci řady představitelů české meziválečné kultury v roce 1944, dospěl ve čtvrtek 10. října 2024 premiérovým uve-

dením tragikomické opery Pavla Haase *Šarlatán* do svého finále. Národní divadlo moravskoslezské přiblížilo ostravskému publiku v rámci této dramatické řady díla tří českých skladatelů židovského původu, působících v meziválečném Československu – Hanse Krásky (1899–1944), Viktora Ullmanna (1898–1944) a Pavla Haase (1899–1944), kteří byli internováni v terezínském ghettu a poté byl jejich život v roce 1944 tragicky ukončen v koncentračním táboře Osvětim-Březinka. Premiérového nastudování opery se chopilo Zemské divadlo v Brně, které její provedení zařadilo do sezony 1937/1938. Jejím uvedení předcházela ještě pětivětá orchestrální *Suita* z tragikomické opery *Šarlatán*, jež obsahovala hudbu z prvních dvou jednání opery a poprvé zazněla 14. června 1937 v brněnském rozhlase. (Opera plus.cz, 12. 10.) ■ Hodně se řeší konflikt Izrael–Palestina a k mému zděšení se italská veřejnost projevuje jako jednostranně propalestinská. Celý Řím je počmáraný nápisy „Svobodná Palestina“ a „Stop genocidě“, izraelskou vlajku jsem viděl jen v židovské čtvrti na židovské škole, zatímco ta palestinská visí všude. Tedy, přinejmenším italská mládež a speciálně univerzitní studenti jsou jednoznačně propalestinští. Jak si to vysvětluješ? Vidíš nějaký historický kořen takového postoje?, konstatuje a ptá se literárního historika Martina Putny v rozhovoru pro forum24.cz historik Petr Hlaváček. „Má to hluboké kořeny v prostředí prosovětské italské levice, vždyť Palestina je sovětský výmysl. Žádní Palestinci neexistovali, prostě šlo o Araby žijící v jedné z provincií osmanské říše, neměli žádný svůj stát, ani půda jim tam nepatřila. Představa o Palestincích, kteří tam od věků šťastně žili, dokud nepřišli zlí Židé, to je ahistorický blábol. Když v roce 1948 vznikl Stát Izrael, dělo se tak za velké podpory Sovětského svazu, neboť panovala naděje, že to bude další satelit Moskvy. Jenže následovalo velké zklamání, když se Izrael spojil s USA. Tak si sovětská propaganda vymyslela Palestinu a vznikla OOP čili Organizace pro osvobození Palestiny,“ odpovídá Putna. (15. 10.) ■ Většina českých médií připomněla, že před rokem, 7. října 2023, rozpoutali teroristé z Hamásu v Izraeli krveprolití. Brutálním způsobem zabili na 1200 lidí a dalších 250 odvěkli a vyvolali tak už rok trvající válku v Pásmu Gazy.

PŘÍBĚHY KOLEM LIPÍ

O výpravě do Port Arturu a venkovské hospody u Náchoda

Těžko začít na jiném místě než v Port Arturu, když se připomíná 100 let od narození Josefa Škvoreckého v Náchodě. Legendární hostinec otevíral až ve čtyři hodiny odpoledne, výčep byl prázdný, ale duch *Zbabělců* byl zde přítomen. „Tak revoluce se odkládá na neurčito“, ano, tady byla pronesena ona slavná věta.

Další kroky naší výpravy vedly do venkovské hospody v Lipí ležící až v kopcích nad městem. Zde se za protektorátu tančilo za zavřenými dveřmi, swingovalo se a poslouchal se zakázaný jazz a zde Danny svým tenorsaxofonem vábil hezké holky. Vše je náležitě Škvoreckým popsáno, povídka *Prima sezóna*, vzpomínka, je jakousi ozvěnou *Zbabělců*. Taneční sál udržované venkovské

Zbabělci se mně dostali do ruky někdy na konci padesátých let, asi brzy po vydání. Kniha už neměla obal, byla celá ohmataná, ba i zašpiněná. Ani nevím, kdo mi knihu půjčil a komu jsem ji pak předal. Byla to kniha, která šla z ruky do ruky předávaná jako poselství.

Na plátěné vazbě knihy, jak po letech zjišťuji, se nachází drobná kresba – kupodivu od Kamila Lhotáka. Lhoták nakreslil povalený sud, asi z pivovaru, a k němu připojil nějaké neurčité harampádí. Měla by to být asi barikáda, jenže v Náchodě se žádné barikády nestavěly. Možná že si Lhoták vzpomněl na *Němou barikádu* Jana Drdy a *Zbabělce* ani nečetl.

Hostinský Josef Novák před rodinnou hospodou v roce 1942. Archiv Petra Rýgra.

hospody se tentokrát proměnil v přednáškovou síň zaplněnou posluchači, čtenáři a samozřejmě i zvědavci. Tom Mazal připravil program, připojili se i Miloš Doležal, Przemysl Dakowicz z Lodže a Josef Kroutvor st. Jednotlivé pasáže oddělovala krátká trumpetová sóla Josefa Kroutvora ml.

V Lipí ten večer zazněl i autentický hlas Josefa Škvoreckého z nahrávky pořízené v pražském gramofonového studiu. Nacházelo se v paláci Lucerna v Praze a bylo otevřené i pro veřejnost. Šelaková deska byla dárkem z lásky pro Marii Štichovou. Desku, na kterou Škvorecký namluvil úryvek ze *Zbabělců* a na druhou stranu poemu *Nezoufejte*, odložila na skříň, za kterou deska zapadla. Div se, světe, deska se nerozbila a byla objevena až po letech při stěhování a zachráněna.

Vzpomínal jsem a vzpomínal na opatrné pořady o jazzu v rádiu, kdy byl jazz – dixieland – nazýván „hudbou černého lidu“. O swingu nebyla tenkrát ani řeč, k poslechu hrávaly estrádní, převážně smyčcové (i sláčíkové) orchestry.

Lipí si udrželo patinu, řada věcí se nezměnila ani po letech. Venkovská hospoda je stále v rodinném držení Nováků, je zde pochopení pro odkaz a je zde i cit. K Lipí patří lípa, a tak před hospodou roste lípa svobody, i když ne právě košatá, snad vydrží. A stojí zde i dva kamenné stolky, hlavice sloupů ze synagogy, ale není třeba se děsit. Hostinský pan Antonín Novák je totiž zakoupil jako stavební materiál přímo od židovské obce již v 19. století, když barokní náchodská synagoga procházela přestavbou.

JOSEF KROUTVOR

MINA NEUSTADT

(20. 6. 1948–16. 7. 2024)

Skupina Nove svetlo existuje už 20 rokov. Slovenskí a českí Židia, emigranti, ale aj tí, ktorí ostali doma, priatelia z ulice, rodinní príslušníci, bývalí spolužiaci, staré a nové lásky. Všetci sa našli v tejto internetovej skupine. Meno skupiny sa počas doby z rôznych dôvodov niekoľkokrát muselo zmeniť (z pôvodného Priateľstva sa stalo Svetlo, neskôr Novosvetlo). Miesta strietnutí boli stále iné, mená účastníkov a ich počet sa menili, ostávajú ale hodnoty, ktoré sa nemenia.

Akordeón, na ten sa dalo spoľahnúť, ten nikdy nechýbal: Minka Neustadt a jej harmonika boli vždy prítom. Minka hrala každý večer, so sprievodom huslí, gitary alebo aj sama. Hudba, ktorá nás vrátila do mladých rokov, do veselých, ale aj smutných chvíľ nášho života v bývalom Československu. Ľudové pesničky, slovenské, české, židovské alebo aj svetové hity, nostalgia našej mladosti. Spoločným menovateľom bola hudba, ktorá nás spájala napriek vzdialenostiam našich nových domovov. Spevný doprovod našich účastníkov síce nebol vždy perfektný, alkohol alebo nedostatok talentu spôsobili sem tam aj falošný tón, zato sme boli hlasní, hluční a veselí. Nasledovalo vyjednávanie a prosby o predĺženie pracovných hodín čašníkov, prosby o možnosť pobytu v hotelovej hale aj po polnoci, ospravedlnenia za hlučnosť. Minka bola vždy pripravená hrať a hrať, do noci.

16. júla 2024 dostali naši členovia správu: „Dnes ráno zomrela moja Minka. Nekonečne smutný a bezradný Tomi.“

Narodila sa 20. júna 1948 v Bratislave, kde aj študovala a absolvovala hru na akordeóne na tamojšom konzervatóriu. Po udalostiach v auguste 1968 emigrovala do Nemecka a žila spolu s manželom Tomášom a ich dvomi deťmi, synom Danielom a dcérou Esther, v meste Schwerte. Pôsobila ako hudobná pedagogička, bola členkou skupiny Slavonics, s ktorou spolupracovala až do konca života.

Zaujímal sa o osud svojich blízkych a jej emocionálne reakcie na príbehy – smutné i radostné – boli vždy sprevádzané veľkým počtom výkričníkov. Musíme si zvyknúť, že naše budúce stretnutia budeme musieť stráviť už bez nej, bez jej hry na akordeóne, jej dobrej nálady. Jej príspevky s riadkami plnými výkričníkov už nedostanem. Smútime všetci spolu s jej rodinou. *Baruch dajan ha-emet.*

SILVIA NEUSTADT, Aachen

Jindřich Toman ČEŠTÍ ŽIDÉ A JEJICH DEVATENÁCTÉ STOLETÍ

■ Kniha o židovské kultuře a literatuře v Čechách v 19. století se ve 12 kapitolách zaměřuje na vybraná témata židovské kultury na pozadí dobového historismu, nacionalismu a antisemitismu. Na základě rozsáhlého množství pramenů včetně poezie, próz, žurnalistiky, cestopisů, ale také turistických průvodců, kramářských tisků a revolučních letáků zkoumá autor židovské reflexe vlastních pozic, ale i mění se postoje k českým Židům v období 20.–80. let 19. století. Toman nabízí interpretace a reinterpretace literárních a žurnalistických děl Jána Kollára, Karla Hynka Máchy, Siegfrieda Kappera, Karla Havlíčka Borovského, Leopolda Komperta, Jana Nerudy, Josefa Jiřího Kolára a řady dalších, dnes již často neprávem zapomenutých autorů. Díky spojení textové analýzy a detailní kontextualizace zde čtenář najde obohacující přínos k dějinám Židů v Čechách. V neposlední řadě se jedná o knihu čtivou, již nechybí vtip a ironie.

Vydalo nakl. Karolinum v Praze roku 2024. Z angličtiny přeložil Vladimír Petkevič. 366 stran, dop. cena 420 Kč (v e-shopu na www.karolinum.cz 336 Kč).

Max Brod PRAŽSKÝ KRUH

■ Vzpomínková kniha *Pražský kruh* z roku 1966 představuje poslední dílo Maxe Broda, známého německého spisovatele, esejisty a překladatele. Ožívají v něm lidské a literární osudy nejen nejslavnějších protagonistů (Kafka, Werfel, Rilke), ale i osobností tří čtyř předcházejících generací (od Marie Ebner-Eschenbachové až po Huga Saluse, Franze Adlera, Victora Hadwigeru, Paula Leppina a Oskara Wienera).

Kniha vychází v revidovaném překladu po více než třiceti letech od prvního českého vydání, s novou předmluvou profesora Manfreda Weinberga, ředitele Centra Kurta Kroplopa v Praze, a doslovem profesora Steffena Höhneho. V nové edici rovněž najdete předmluvy ke starším vydáním od Eduarda Goldstückeru a Petera Demetze.

Z NOVÝCH KNIH UDÁLOSTI

Vydalo nakl. Akropolis v Praze roku 2024. Z němčiny přeložila Ivana Führmann Vízdalová. 336 stran, dop. cena 399 (na webu nakladatelství, www.akropolis.info, 299 Kč).

David Borek KRVAVÝ ROK 5784 12 MĚSÍCŮ VÁLKY V IZRAELI

■ Po loňské knize *Moje roky v Izraeli* vydává stálý zpravodaj ČT v Izraeli David Borek publikaci, která zachycuje zkušenost „krvavého roku“, tedy období po brutálním teroristickém útoku Hamásu na Izrael, během následné války v Gaze a útoků Hizballáhu na severu Izraele. Pravidelní diváci jeho televizních reportáží Borkův styl znají. Zakládá se na analýze, vycházející z historického kontextu, detailní znalosti aktuální situace a schopnosti ilustrovat ji na konkrétních lidských

osudech. V knize je takových svědectví (doprovázených fotografiemi) řada a asi není třeba říkat, že jsou hodně expresivní – jak přímo ze zasažených, vypálených a vyvražděných kibuců, tak ze severního Izraele a Západního břehu. Borek nás zavádí i do prostředí tiskových konferencí, analyzuje rétoriku politických představitelů, konfrontuje ji se skutečností. Kniha je psána reportérsky svižným stylem, ale svého úkolu – být naším průvodcem ve složité situaci dnešního Izraele, poučným pozorovatelem a zpravodajem – se autor zhostil výborně.

7. ŘÍJEN FAUDA

■ Na stejnou událost reagují přední znalci regionu, spisovatelé, reportéři a politologové. Ve svých textech se snaží nalézt odpovědi na tyto (a mnohé další) zásadní otázky: Jak to, že Izrael 7. října tak selhal? Jak velké je trauma Izraelců? Co po masakru prožívají Židé? Čeho Hamás vlastně dosáhl? Mohl Izrael reagovat jinak než totální válkou proti Gaze? Proč západní univerzity nenávidí Izrael? Co bude útok a následný vývoj znamenat pro celý region do budoucna? Je možné

Hamás zlikvidovat? Lze porazit terorismus? Kniha tak předkládá plastický a mnohovrstevnatý pohled na izraelsko-palestinský konflikt, ale i na jeho souvislosti ve světě, společnosti a době, v níž žijeme.

Do knihy přispěli: Jan Dobrovský, Jan Dražan (ed.), Fedor Gál, Irena Kalhousová, Michael Kraus, Veronika Kuchyňová, Šmigolová, Eylon Levy, Václav Marhoul, Jan Pergler (ed.), Tomáš Pojar, Věra Roubalová Kostlánová, Jake Wallis Simons, Jakub Szántó, Gad Šimron, Ondřej Šmigol, Rafaela Treistmanová, Tuvia Tenenbom, Věra Tydlitátová.

Dne 8. listopadu 2024 vydává nakladatelství Zed' v Praze. 376 stran, dop. cena 389 Kč (na webu nakl. www.knihyzed.cz lze zakoupit za 329 Kč).

IZRAEL VE STÍNU 7. ŘÍJNA Rozhovor s Irenou Kalhousovou

■ Knižní rozhovor Ondřeje Kundry s přední expertkou na Izrael, ředitelkou Herzlova centra izraelských studií Fakulty sociálních UK, se zabývá specifickým vztahem Československa a České republiky a Izraele, událostmi a vývojem ve Svaté zemi, jenž je zasazen do zajímavých souvislostí. Kalhousová hovoří o napětí v izraelské společnosti a konfliktu s Palestinci a samozřejmě o situaci po útoku 7. října i o tom, kde hledat naději na mír.

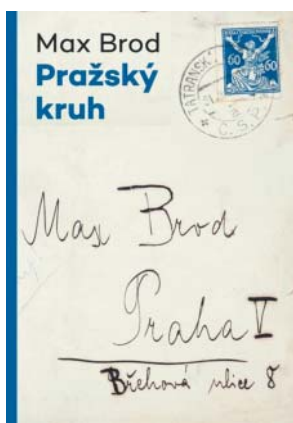
Vydalo nakl. Respekt v Praze roku 2024. 200 stran, dop. cena 369 Kč.

Debata autorů k uvedení knihy se koná 12. listopadu od 19 hodin v Knihovně Václava Havla (Ostrovni 13, Praha 1).

FINIST, JASNÝ SOKOL Scénické čtení

■ Dokumentární hra o ženách, které se provdaly za bojovníky Islámského státu a odešly za nimi do Sýrie, získala v Rusku nejprve prestižní divadelní ocenění Zlatá maska. V roce 2023 se ale tatáž hra stala záminkou, aby její autorka Světlana Petrijčuková a režisérka Jevgenija Berkovičová, které obě veřejně odsoudily ruskou agresi na Ukrajině, stanuly před soudem a byly odsouzeny na šest let do trestanecké kolonie. Scénickým čtením v podání Divadla X10, které se stalo divadlem roku 2023 a věnuje se tématu lidských práv a svobod, chceme vyjádřit naši podporu oběma nespravedlivě uvězněným ženám. Režie: Ondřej Štefaňák.

Čtení se uskuteční 17. listopadu od 19.00 v Knihovně Václava Havla (Ostrovni 13, Praha 1).

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, P 1)

KÁVA O PŮL ČTVRTÉ

■ V listopadu uvítáme na Kávě Jindřicha Tomana, profesora slovanských jazyků a literatury na University of Michigan v USA, znalce kultury meziválečného Československa, české avantgardy, moderní české knižní kultury a dějin fotomontáže. Nedávno mu v nakladatelství Karolinum vyšla kniha, o níž bude hlavně řeč: *Čeští Židé a jejich devatenácté století*. Koná se ve středu **6. listopadu**.

Kavárna je otevřena od 14.30 hodin, program začíná v 15.30 hodin. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

OTTLA

Divadelní představení

■ Srdečně zveme na divadelní zpracování původní rozhlasové hry Petra Balajky *Ottla*, jejíž ústřední postavou je nejmladší sestra Franze Kafky. Hra kombinuje fikci s dokumentem, autor vychází ze znalosti reálií, ať už se to týká života Ottly Kafkové-Davidové, nebo holokaustu a života v terezínském ghettu, kam byla Kafkova sestra roku 1942 deportovaná a kde strávila poslední rok svého života.

To je rok, o kterém nemáme příliš svědectví, přesto Balajka na základě studia dobových materiálů a nepublikované korespondence Ottly se svými dezerami vytváří sugestivní obraz jejího osudu v ghettu až po rozhodnutí přihlásit se dobrovolně jako ošetřovatelka k polským dětem z Białystoku, na cestu, jež skončila v Osvětimi-Březince.

Hru připravila podle rozhlasové hry v německém překladu Wernera Imhofa režisérka a herečka Britta Shulamit Jakobí. Plumočení od češtiny zajištěno.

Koná se **12. listopadu** od 19 hodin ve velkém sále Židovské radnice (Maiselova 18), organizuje Rimon Productions; pro členy ŽOP vstup volný.

KULTURNÍ PROGRAM

ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

■ Pátek 1. listopadu od 19.30, Rudolfinum – Dvořákova síň, P 1: *Čtvrtón Karla Ančerla*. Koncert na památku smyčcového orchestru dirigenta Karla Ančerla, jehož členové byli zavražděni v Osvětimi. Účinkuje polský smyčcový orchestr AUKSO společně s Jiřím Vodičkou, sólistou České filharmonie, a českou cembalistkou Editou Keglerovou. Vstupné: 550–1950 Kč. Vstupenky lze zakoupit na www.colosseumticket.cz.

KULTURNÍ POŘADY

■ 3. listopadu v 9.00, sraz u Pinkasovy synagogy, Široká 3, P 1: *Komentovaná prohlídka Starého židovského hřbitova*. Starý židovský hřbitov, založený v 15. století, je jedním z nejstarších židovských pohřebišť na světě a spolu se Staronovou synagogou tvoří nejvýznamnější památky pražského Židovského Města. Vstup volný.

■ 5. listopadu od 18.00, Maiselova synagoga, Maiselova 10, P 1: *Uvedení nového románu Moniky Zgustové Jsem Milena z Prahy*. Prostřednictvím dochovaných dopisů, článků a svědectví autorka rekonstruuje příběh známé demokratické novinářky a svobodné, originální osobnosti. Román představí spisovatelka Markéta Pilátová a Pavla Niklová, ředitelka ŽMP. Akce se koná ve spolupráci s nakladatelstvím Odeon. Vstup volný.

■ 14. listopadu od 18.00, auditorium OVK, Maiselova 15, P 1, 3. patro: *Noisesenses – Oživení Kafkových textů s Marcinem Gokielim*. Účastníci workshopu budou pracovat s texty Franze Kafky (úryvky z povídek, *Dopisů Mileně*, *Deníků*) v různých jazykových verzích, které prostřednictvím experimentálních technik převedou do zvukové podoby. Workshop povede polský hudebník Marcin Gokiel, vizualizace zajistí kurátorka Natalia Chmielarz. Akce proběhne v anglickém jazyce. Vstup volný.

■ 19. listopadu od 18.00, auditorium OVK, Maiselova 15, P 1, 3. patro: *Umění v krizi: Současné izraelské umění v reakci na události 7. října 2023*. Miriam Mouryc, koordinátorka vzdělávacích programů v Jad vašem a absolventka kurátorského programu na Akademii Jafo, bude hovořit o tom, jak izraelské umění reaguje na krizi po událostech 7. října. Vstup volný.

■ 20. listopadu od 18.00, Maiselova synagoga, P 1: *Nahlédnutí do terezínského kabaretu: Smějte se s námi*. Zazní autentické ukázky z terezínského kabaretu z jara 1944, které doprovodí komentář Zdeňka Prokeše, syna autora kabaretu Felixe Porgese. Vystoupí Tereza

Indráková, Jiří Jelínek, František Tomášek a Petr Vodička. Vstup volný.

■ 24. listopadu od 14.00, dílna ŽMP – dvůr, Maiselova 15, Praha 1: *Nedělní dílna pro rodiče a děti: Příprava na svátek Chanuka*. Zveme vás na tvůrčí dílnu, kde se společně připravíme na svátek Chanuka a objevíme inspirující příběh o hrdinství Makabejských a zázraku chrámového oleje. Vstupné 90 Kč.

■ 28. listopadu od 20.00, Maiselova synagoga, P 1: *Inscenace Šimona Lorka Sedem nocí*. DAMU ve spolupráci s Knihovnou Václava Havla a ŽMP vyhlásila u příležitosti 100. výročí úmrtí Franze Kafky 9. ročník soutěže o krátkou divadelní hru. Vítězem se stal Šimon Lorko,

který vám představí své scénické provedení textu *Sedem nocí*. Vstup volný.

SVATÁ KLÁRA ARIHO FOLMANA

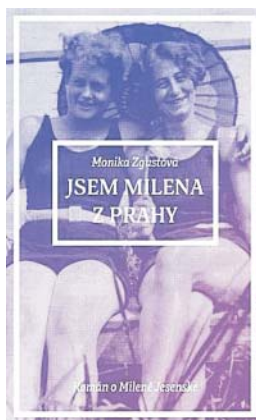
■ Dne **7. listopadu** od 20.00 promítá Kino 35 ve Francouzském institutu ve Štěpánské ulici v Praze 1 izraelský snímek *Svatá Klára*, natočený roku 1996 podle knihy *Nápady svaté Kláry* od Pavla Kohouta režiséry Arim Folmanem a Orim Sivanem. V bizarní industriální budoucnosti žije mladá dívka Klára, která zdědila po matce nadpřirozené schopnosti... Projekci organizuje JCC filmový klub. Promítá se v hebrejštině s českými a anglickými titulky. Vstupné 190 Kč, www.kino35.ifp.cz.

Vstupné 190 Kč, www.kino35.ifp.cz.

SYNAGOGY V PLZNI

■ Od **3. listopadu až do konce března** příštího roku je ve Velké synagoze v Plzni (sady Pětatřicátníků 11) přístupná dokumentární výstava, která vznikla u příležitosti 25. výročí obnovení česko-izraelských diplomatických vztahů. Výstava, doplněná fotografiemi a dobovými dokumenty, mapuje vývoj diplomatických a obchodních vztahů mezi Státem Izrael a Československem od konce druhé světové války až po 90. léta 20. století.

■ Dne **26. listopadu** od 18 hodin zahraje ve Staré synagoze v Plzni (Smetanovy sady 5) izraelský soubor Soularon. Zazní hudba židovské diaspory z celého světa, od raného baroka po současný izraelský folklor, od Jemenu přes Francii, Itálii, Sibiř až po Izrael, modlitby i lidové písně. Více o programu na www.zoplzen.cz.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Žákovský parlament opět pořádal charitativní akci: Naši studenti se rozhodli podpořit Základní školu Česká Ves na Jesenicku, kterou tvrdě zasáhly zářijové povodně. Zástupci a zástupkyně parlamentu připravili část občerstvení na komunitní akci LŠ – Cafě Suka. V úterý 22. října bylo možné zakoupit upečené slané i sladké dobrotky, a tím přispět na dobrou věc. Vybralo se celkem 20 422 Kč.

■ 18. listopadu nás čeká projekt Den nesvobody.

■ Srdečně vás zveme na Den otevřeného vyučování, který se bude konat 27. 11. od 8.30 do 14.00. V tuto dobu se můžete přijít podívat na jakoukoli vyučovací hodinu. Ve stejný den odpoledne, od 14.30 do 18.00, navážeme Dnem otevřených dveří ZŠ a gymnázia. Všechny potřebné informace k oběma událostem naleznete v průběhu listopadu na webu školy (www.lauder.cz). lš

TEPLICKÝ CIMES 2024

■ Spolek Ulpan Teplice pod záštitou Velvyslanectví Izraele v ČR a s podporou řady institucí a organizací (mj. Ministerstva kultury ČR, Nadačního fondu obětí holocaustu, Nadace židovské obce Praha ad.) zve na další ročník Dnů židovské kultury s názvem Teplický cimes. Koná se ve dnech **6.–30. listopadu** a program je již tradičně pestrý a zajímavý: divadelní představení, komentovaná procházka městem po stopách teplických Židů, beseda (s novinářem Jefimem Fištejnem), filmová projekce, klezmer kabaret Schimmerle či koncerty. Program naleznete na www.teplicky-cimes.cz, rezervace vstupenek na č. 724 219 200.

MALÝ MEHRIN

■ Brněnské Židovské muzeum Malý Mehrin (Václavská 14) prezentuje novou výstavu. Jmenuje se *Obrázky z Terezína 1942–1943, kreslený deník Gisely Rottonara (1873–1943)* a představuje práce, které si po deportaci do terezínského ghetta v červenci 1942 zaznamenávala 69letá vídeňská malířka Gisela Rottonara do kresleného deníku. V bloku zachycovala dojmy, terezínská zákoutí i tváře lidí. Po necelých šesti měsících zemřela. Deník se však díky spoluvězeňkyni, které jej před svou smrtí svěřila, zachoval. Kresby Gisely Rottonara jsou představeny českému publiku poprvé.

VÝZVY ZPRÁVY INZERCE

Výstava, již zapůjčil Institut für jüdische Geschichte Österreichs, potrvá do **19. prosince 2024**.

Akce: V listopadu se v prostorách Malého Mehrinu konají dvě přednášky. Začínají v 18 hodin a vstupné na ně je dobrovolné.

■ 11. 11.: *Příjmení Židů jako stopa jejich života a kultury*. Emeritní profesor Masarykovy univerzity prof. Rudolf Šrámek představí syntézu svých bádání na brněnském židovském hřbitově.

■ 21. 11.: *Pohled na Terezín jako na „starobní ghetto“*. Přednáška Radany Rutové z Památníku Terezín se zaměří nejen na životní situaci a postavení starších vězňů v rámci nuceného společenství terezínského ghetta, ale i na podpůrné aktivity, které měly jejich utrpení alespoň částečně zmírnit.

NOIR HAAS

■ **9. listopadu** od 20 hodin uvádí Divadlo Husa na provázku v Brně inscenaci o bratřech Pavlu a Hugovi Haasových. Ačkoli je ve veřejném povědomí určitě známější herec Hugo, osud skladatele Pavla Haase, jenž byl zavražděn v Osvětimi, představuje kromě rozmanitého hudebního díla, zahrnujícího orchestrální a komorní skladby i scénickou a filmovou hudbu, též pozoruhodný životní příběh. V autorské divadelní inscenaci *Noir Haas* směřuje konfrontace slavné a polozapomenuté osobnosti od imaginativních obrazů na pomezí historické věrnosti a fikce až k autorskému dialogu s žánrem klasického životopisu.

Režie: Jan Doležel, scénář: Jan Doležel, Justina Grecová, Karolína Mikulášková, dramaturgie: Justina Grecová, hudba: Ivan Acher, výprava: Karolína Mikulášková, hrají: Tereza Marečková, Nad'a Kovářová. Více na www.provazek.cz.

TANTEHORSE:

INVISIBLE I. / HANNAH

■ **27. listopadu** v 19.30 hodin se v brněnském HaDivadle (Alfa pasáž, Poštovská 8d) koná autobiografické představení o herečce a zpěvačce Haně Frejkové podané jako archeologie osobní minulosti. Hana Frejková v dialogu s tanečnicí Markétou Jandovou, sound designérem Martinem Tvrdým a režisér-

kou Miřenkou Čechovou vzpomíná na dětství, na nedobrovolnou výlučnost poté, co jejího otce Ludvíka Frejku připravili roku 1952 stalinisté. S vtípem pak komentuje pozici stárnoucí ženy – umělkyně, jíž divadlo přináší jeden z důležitých smyslů života. Více na www.hadivadlo.cz.

IRENE PRESS

SBORNÍK O POGROMU

■ Sborník textů s názvem *Pogrom sedmého října a odvaha zůstat člověkem* sestavili Martin Mahler (ČR) a Liat Warhaftig Aran (Izrael) a podílelo se na něm šest izraelských a dva čeští psychoterapeuti. Není to kniha výlučně odborná, ale odborností poučená a sdělená jazykem lidské naléhavosti. Přináší autentický pohled autorů, kteří jsou terapeuty a mnozí z nich musejí čelit mimořádně traumatické zkušenosti, iniciované pogromem a dalšími tragickými událostmi, které po něm následovaly. Jedná se o dosud ojedinělou publikaci u nás a možná i v zahraničí.

Sborník vyšel v edici Irene Press. Objednat si ho lze na adrese info@spolekirene.cz. Po předchozí domluvě ho lze vyzvednout v centru Prahy nebo zaslat přes Zásilkovnu. Cena svazku je 250 Kč (plus poštovné).

PŘEDPLATNÉ RCH PRO ROK 2025

Vážení čtenáři,

Velmi si vážíme Vašeho zájmu o náš časopis i podporu, kterou mu projevujete svým předplatným. Způsob, jak si měsíčník abonovat, se v příštím roce 2025 nemění:

Zasílání měsíčníku Roš chodeš v České republice si lze předplatit u distributora SEND. Roční předplatné stojí 600 Kč (včetně poštovného) a objednat si ho lze na www.send.cz, telefonicky na čísle 777 333 370 a e-mailem adrese na send@send.cz.

Abonmá do zahraničí (včetně poštovného) a v elektronické podobě objednávejte přímo v redakci na e-mailové adrese roschodes@sefer.cz. Do Evropy stojí roční abonmá 1000 Kč (40 eur), do zámorí 1300 Kč (55 USD), v elektronické podobě (ve formátu PDF) 500 Kč.

Děkujeme Vám. Všem čtenářům přejeme co nejklidnější konec občanského roku a hodně sil a optimismu do toho příštího.

Vaše redakce

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **november** oslávia narodeniny: pani Judita Suchánová, nar. 14.11. – 78 rokov; pani Eva Gašparcová, nar. 1.11. – 52 rokov, a pán Lorenzo Salomons, nar. 14.11. – 72 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

V **novembri** oslávia narodeniny: pani Mgr. Mariana Ascherová – 82 rokov; pani Ági Fränklová – 78 rokov; pani Zuzana Hesselová – 70 rokov; pani Anna Hilvertová – 81 rokov; pani Jana Kaiserová – 82 rokov; pán Ing. Peter Kosík – 60 rokov; pani Agneša Križková – 87 rokov; pani Erika Orliková – 87 rokov; pani Anna Považanová – 77 rokov; pani Ing. Daniela Prekopová – 78 rokov; pán Boris Rintel – 71 rokov; pán Vojtech Schragge – 71 rokov; pán Peter Smékal – 87 rokov; pán Michael Szatmáry – 50 rokov, a pani Oľga Urbaníková – 79 rokov. Prajeme im veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRNO

V **listopadu** oslaví narodeniny: pan Jan Pelíšek, nar. 2.11. – 42 let; pan Martin Mayer, 3.11. – 43 let; pan Pavel Fröhlich, nar. 6.11. – 61 let; pani Eva Zikmundová, nar. 7.11. – 67 let; pan Dan Kniebugl, nar. 8.11. – 29 let; pani Alexandra Strnadová, nar. 10.11. – 75 let; pani Karin Czernayová, nar. 16.11. – 61 let; pani Petra Bauerová-Dvořáková, nar. 18.11. – 43 let; pani Dita Längsten, nar. 21.11. – 45 let; pan Vladimír Látal, nar. 21.11. – 63 let, a pan Yoav Kidar, nar. 28.11. – 65 let. Oslavencům přejeme do dalších let vše nejlepší, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO DĚČÍN

V **listopadu** oslavují: pani Victoria Francisco, pan Petr Frejlach, pani Ing. Jitka Šimonová, pan Jan David Reitschläger, pan Jaromír Rux, pani Petra Mohylová a pani Lucie Schönau. Do dalších let všem přejeme hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KARLOVY VARY**

V **listopadu** oslaví narodeniny: pan Josef Fischer, nar. 16.11. – 76 let, a pani Olga Sherman, nar. 23.11. – 41 let. Přejeme jim hodně zdraví, štěstí a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **november** oslávia narodeniny: pán Andrej Landau – 78 rokov; pán Ing. Juraj Galko – 67 rokov; pán Tomáš Jakubovič – 73 rokov; pán Tomáš Mittelmann – 78 rokov; pani JUDr. Viera Kanáriková – 69 rokov; pani MUDr. Katarína Možešová – 76 rokov, a pán František Hubert – 79 rokov. Prajeme im všetko najlepšie a veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO LIBEREC

V **listopadu** oslaví narodeniny pan Jan Hyk, nar. 12. 11. – 67 let. Do dalších let mu přejeme hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OLOMOUC

V **listopadu** oslavují: pani Eva Kolesníková, nar. 13.11. – 87 let. Přejeme jí vše nejlepší, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OSTRAVA

V **listopadu** oslaví narodeniny: pan Ing. Vladimír Macura, nar. 10.11. – 61

let, a pan Ing. Jiří Wurzel, nar. 22.11. – 95 let. Přejeme jim hodně zdraví a spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO PLZEŇ

V **listopadu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Tehila Bednářová – 42 let; Eliáš Klaus – 14 let; pan MUDr. Jindřich Lorenc – 71 let; pani Věra Uhlová – 71 let, a pan Libor Vojtěch – 35 let. Všem oslavencům přejeme zdraví, štěstí a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PRAHA

V **listopadu** oslaví narodeniny: pani Jelena Erdösová, nar. 1.11. – 75 let; pani Helga Hošková, nar. 10.11. – 95 let; pani Eva Chotovinská, nar. 22.11. – 91 let; pani Věra Chudáčková, nar. 11.11. – 91 let; pani Olga Jirásková, nar. 16.11. – 95 let; pan Milan Kosák, nar. 16.11. – 75 let; pan Josef Luňák, nar. 25.11. – 81 let; pani Helena Lyeřová, nar. 1.11. – 86 let; pani Luisa Matoušková, nar. 25.11. – 94 let; pan Jiří Munk, nar. 2.11. – 92 let; pani Malvína Polevá, nar. 17.11. – 90 let; pan Jindřich Ročovský, nar. 12.11. – 94 let, a pani Marie Šmoková, nar. 11.11. – 86 let. Oslavencům přejeme do dalších let vše nejlepší, hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 4. října zemřel pan Tomáš Rimpel ve věku 78 let. Nechť je jeho duše přijata do věčného života.

Zichrono livracha.

ŽNO PŘEŠOV

V mesiaci **november** oslávia svoje narodeniny: pán Ladislav Brenner – 73 rokov; pani Mária Červeňáková – 66 rokov, a pán MUDr. Martin Hrehorčák – 53 rokov. Oslavencom prajeme všetko najlepšie a hlavne pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TEPLICE

V **listopadu** oslaví narodeniny pani Lenka Čapková, nar. 4.11. – 46 let. Přejeme jí do dalších let vše nejlepší, hlavně pevné zdraví a štěstí.

Ad mea veesrim šana!

PŘED TŘICETI LETY...

Před třiceti lety, 14. října 1994, rok po podpisu dohod z Osla, byla udělena Nobelova cena míru Jásiru Arafátovi, šéfovi Organizace pro osvobození Palestiny, Jicchaku Rabinovi, izraelskému premiérovi, a jeho ministru zahraničí Šimonu Peresovi. Nobelův výbor ocenil „jejich úsilí o nastolení míru na Blízkém východě“ poté, co se zdálo, že řešení izraelsko-palestinského konfliktu je na dosah.

Jak víme, tato naděje se ukázala jako zcela pomíjivá a zřejmě také neopodstatněná. Arafát zosobňoval palestinský odpor proti existenci izraelského státu, a přestože se veřejně distancoval od teroristických útoků proti němu, nikdy se této „metody“ nevzdal. Premiéra Rabina zavraždil v listopadu 1995 mladý židovský extremist. Následoval pokus prezidenta Billa Clintona o vyřešení vztahů v létě 2000 při jednání v Camp Davidu. Tehdejší izraelský premiér Ehud Barak navrhl, že budoucí palestinský stát získá 91 procent území spravovaného Izraelem a řadu dalších ústupků. Arafát návrhy odmítl a na podzim téhož roku vypukla krvavá druhá intifáda, která mírový proces v podstatě ukončila.

IZRAELSKÝ ÚTOK NA ÍRÁN

Izrael v noci na sobotu 26. října udeřil v třech vlnách na Írán v odvěť za jeho mohutný raketový útok na začátku měsíce. Ataky mířily na Parčín, vojenský komplex nedaleko Teheránu, a na Chodžir, rozsáhlý závod na výrobu raket, zasáhly v nich budovy, které země používá k míchání paliva do balistických raket dlouhého doletu. Jeruzalém tak možná zasažil významnou ránu íránské schopnosti masově vyrábět rakety a ztížil případný budoucí raketový útok, který by prorazil izraelskou protiraketovou obranu. Izrael mířil také na výrobní dronů a velitelská stanoviště islámských revolučních gard, nikoli tedy na jaderná a ropná zařízení. Izraelská armáda poté uvedla, že „akce splnila své cíle“.

ZEMŘEL JEHUDA BAUER

V pátek 18. října zemřel v Jeruzalémě přední historik holokaustu Jehuda Bauer. Narodil se roku 1926 v Praze, těsně před německou okupací se mu podařilo utéct před nacisty do Palestiny. Bauer analyzoval holokaust jako bezprecedentní genocidu, umožněnou řadou politických, ekonomických a společenských okolností, antisemitismus vnímal jako „nejstarší nenávisť na světě“. Je autorem řady publikací a studií, v češtině vyšly jen jeho

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Úvahy o holokaustu (2015 v nakl. Academia), působil na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a jako hostující profesor na mnoha amerických univerzitách. K jeho osobnosti se vrátíme v příštím čísle *Rch*.

Jehuda Bauer. Foto Wikipedia.

GRETA A IZRAEL

Známa švédská klimatická aktivistka Greta Thunbergová se v pondělí 7. října – tedy rok ode dne, kdy teroristické hnutí Hamás zaútočilo na Izrael – zúčastnila propalestinské demonstrace v Berlíně. Její účastníci skandovali protiizraelská a protižidovská hesla a protest se zvrhl v násilné nepokoje. Aktivistka poté na sociálních sítích kritizovala postup německých policistů. Thunbergová podporuje Palestince již od listopadu 2023, obviňuje Izrael z genocidy a účastní se protiizraelských demonstrací; vinu za válku v Gaze svaluje ostatně i na Švédsko.

ZATYKAČ NA KARAKÍHO

Argentinská ministryně obrany Patricia Bullrichová v říjnu oznámila, že terorista

zodpovědný za bombový útok na izraelské velvyslanectví v roce 1992 a na židovské kulturní centrum (AMIA) v roce 1994 byl identifikován jako Husajn Ahmad Karakí. Bullrichová uvedla, že Karakí vedl operace Hizballáhu v Latinské Americe a byl zodpovědný za přípravu útoků v Peru, Bolívii a Brazílii. Interpol po něm vyhlásil celosvětové pátrání.

FPÖ MÁ ŠÉFA PARLAMENTU

K velké nevoli rakouských liberálních politiků i tamního židovského společenství si rakouský parlament v říjnu zvolil za svého předsedu Waltera Rosenkranze. Rosenkranz (1962) je prominentním členem krajně pravicové, proruské Svobodné strany Rakouska (FPÖ): působil za ni jako poslanec, jako předseda její parlamentní skupiny v Národní radě, jako vůdce její dolnorakouské organizace, jako parlamentní ombudsman a konečně jako její kandidát na prezidenta v roce 2022. FPÖ, která zvítězila v zářijových volbách, ale nedokázala sestavit vládu, ho také nominovala na post předsedy Národní rady.

FILM O PAULU SIMONOVÍ

Nový dokumentární film amerického režiséra Alexe Gibneyho se věnuje životu a práci zpěváka a skladatele Paula Simona. Portrét s názvem *In Restless Dreams* (citát ze známé písně *The Sound of Silence*) zachycuje umělce jako starého muže, který pracuje na albu *Seven Psalms* z roku 2023 a musí se vyrovnávat se ztrátou sluchu. Režisér měl přístup do Simonova bohatého archivu a ve snímku využil i dosud neznámé záběry a fotografie. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 11. 2024.

Cena 50 Kč (2,20 €)